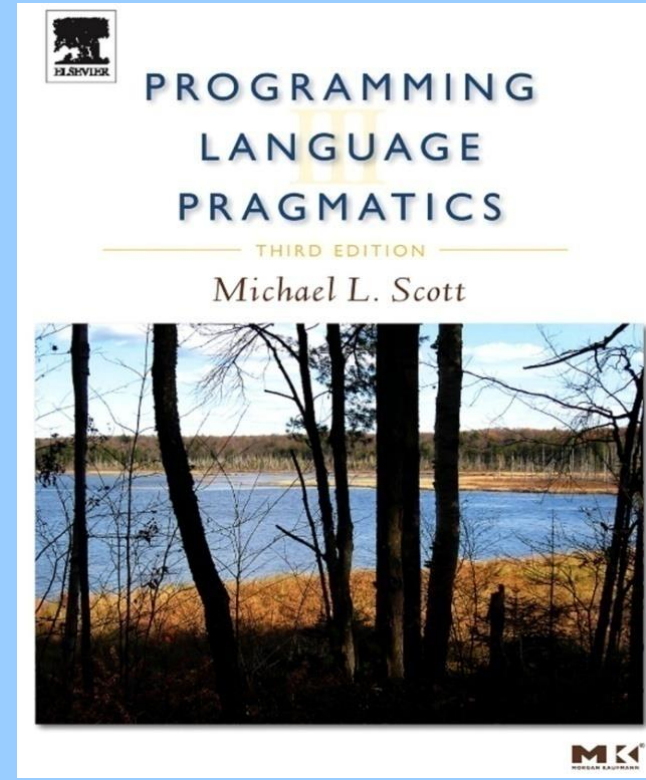
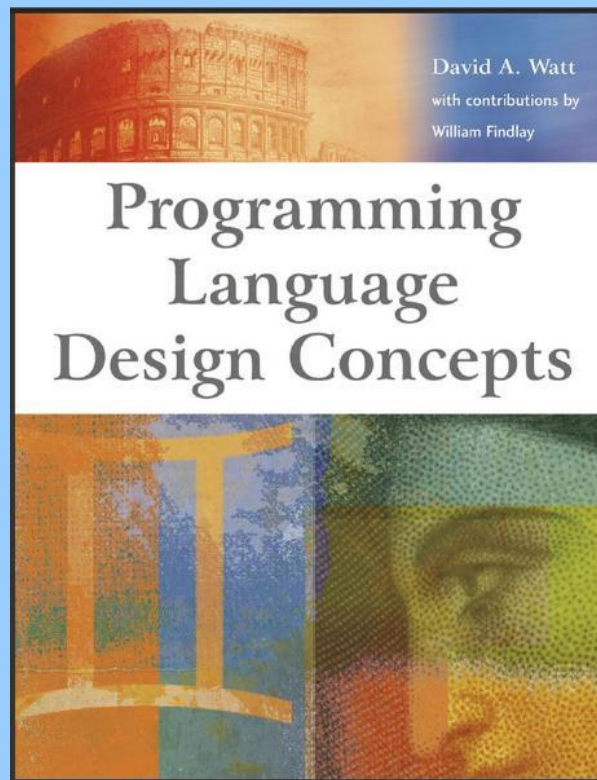
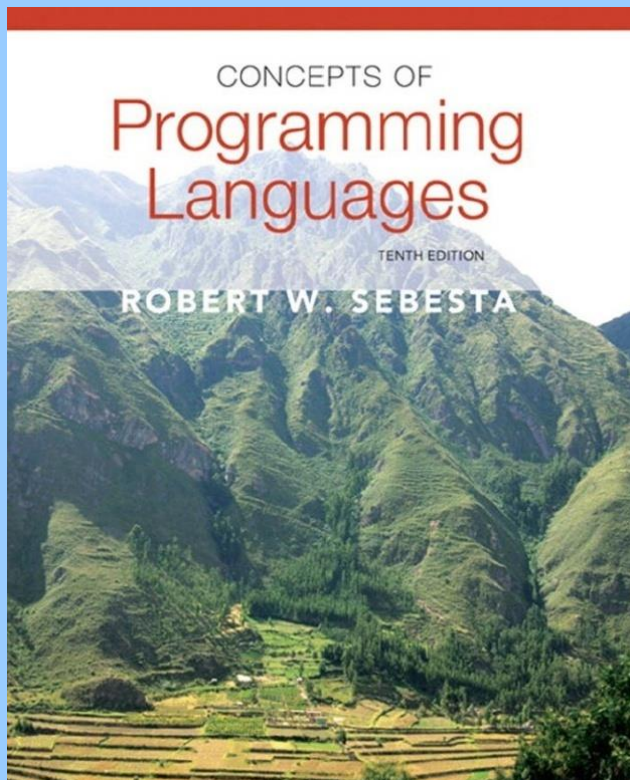

Bölüm 4: Sözcüksel (Lexical) ve Sentaks Analiz

Bölüm 4 Konular

---

1. Giriş
2. Sözcüksel Analiz (Lexical Analysis)
3. Ayırıştırma (Parsing) Problemi
4. Özyineli–Azalan Ayırıştırma (Recursive–Descent Parsing)
5. Aşağıdan–Yukarıya Ayırıştırma (Bottom–Up Parsing)

4.1 Giriş

- Dil implementasyon sistemleri, belirli implementasyon yaklaşımına aldirmeden kaynak kodu analiz etmelidir
- Hemen hemen bütün sentaks analizi kaynak dilin sentaksının biçimsel tanımlamasına dayalıdır (BNF)

4.1 Giriş (Devamı)

- Bir dil işlemcisinin sentaks analizi bölümü genellikle iki kısımdan oluşur:
  - Bir düşük–düzeyli kısım, **sözcüksel analizci (lexical analyzer)** (matematiksel olarak, düzenli bir gramere dayalı bir sonlu otomatı (finite automaton))
  - Bir yüksek–düzeyli (high–level) kısım, **sentaks analizci (syntax analyzer)**, veya ayrıştırıcı (parser) (matematiksel olarak, içerik–bağımsız gramere dayalı bir aşağı–itme otomatı (push–down automaton), veya BNF)

4.1 Giriş (Devamı)

- Sentaksı tanımlamak için BNF kullanmanın nedenleri :
  - Net ve özlü bir sentaks tanımı sağlar
  - Ayırıştırıcı doğrudan BNF ye dayalı olabilir
  - BNF ye dayalı ayırıştırıcıların bakımı daha kolaydır

4.1 Giriş (Devamı)

- Sözcüksel (lexical) ve sentaks (syntax) analizini ayırmanın nedenleri:
  - **Basitlik** – sözcüksel analiz (lexical analysis) için daha az karmaşık yaklaşımlar kullanılabilir; bunları ayırmak ayrıştırıcıyı basitleştirir
  - **Verimlilik** – ayırmak sözcüksel analizcinin (lexical analyzer) optimizasyonuna imkan verir (sentaks analizciyi optimize etmek sonuç vermez, verimli değil)
  - **Taşınabilirlik** – sözcüksel analizcinin (lexical analyzer) bölümleri taşınabilir olmayabilir, fakat ayrıştırıcı her zaman taşınabildirir

4.2 Sözcüksel (Lexical) Analiz

- Sözcüksel analizci (lexical analyzer), karakter stringleri için desen eşleştiricidir
- Sözcüksel analizci ayrıştırıcı için bir “ön-uç”tur (“front-end”)
- Kaynak programın birbirine ait olan altstringlerini tanımlar – **lexeme’ler**
  - **Lexeme**ler, **jeton** (token) adı verilen sözcüksel (lexical) bir kategoriyle ilişkilendirilmiş olan bir karakter desenini eşleştirir
  - **sum** bir **lexeme**dir; jetonu (token) **IDENT** olabilir

4.2 Sözcüksel (Lexical) Analiz (Devamı)

- Sözcüksel analizci (lexical analyzer), genellikle ayrıştırıcının sonraki jetona (token) ihtiyaç duyduğunda çağırdığı fonksiyondur. Sözcüksel analizci (lexical analyzer) oluşturmaya üç yaklaşım:
  - Jetonların biçimsel tanımı yazılır ve bu tanıma göre tablo-sürümlü sözcüksel analizciyi oluşturan yazılım aracı kullanılır
  - Jetonları tanımlayan bir durum diyagramı tasarlanır ve durum diyagramını implement eden bir program yazılır
  - Jetonları tanımlayan bir durum diyagramı tasarlanır ve el ile durum diyagramının tablo-sürümlü bir implementasyonu yapılır
- Sadece ikinci yaklaşımdan bahsedeceğiz

4.2 Sözcüksel (Lexical) Analiz (Devamı)

- Durum diyagramı tasarımı:
  - Saf (Naive) bir durum diyagramı kaynak dildeki her karakterde, her durumdan bir geçişe sahip olacaktı – böyle bir diyagram çok büyük olurdu!

4.2 Sözcüksel (Lexical) Analiz (Devamı)

- Çoğu kez, durum diyagramı basitleştirmek için geçişler birleştirilebilir
  - Bir tanıtcıyı (identifier) tanırken, bütün büyük (uppercase) ve küçük (lowercase) harfler eşittir
    - Bütün harfleri içeren bir karakter sınıfı (character class) kullanılır
  - Bir sabit tamsayıyı (integer literal) tanırken, bütün rakamlar (digits) eşittir – bir rakam sınıfı (digit class) kullanılır

4.2 Sözcüksel (Lexical) Analiz (Devamı)

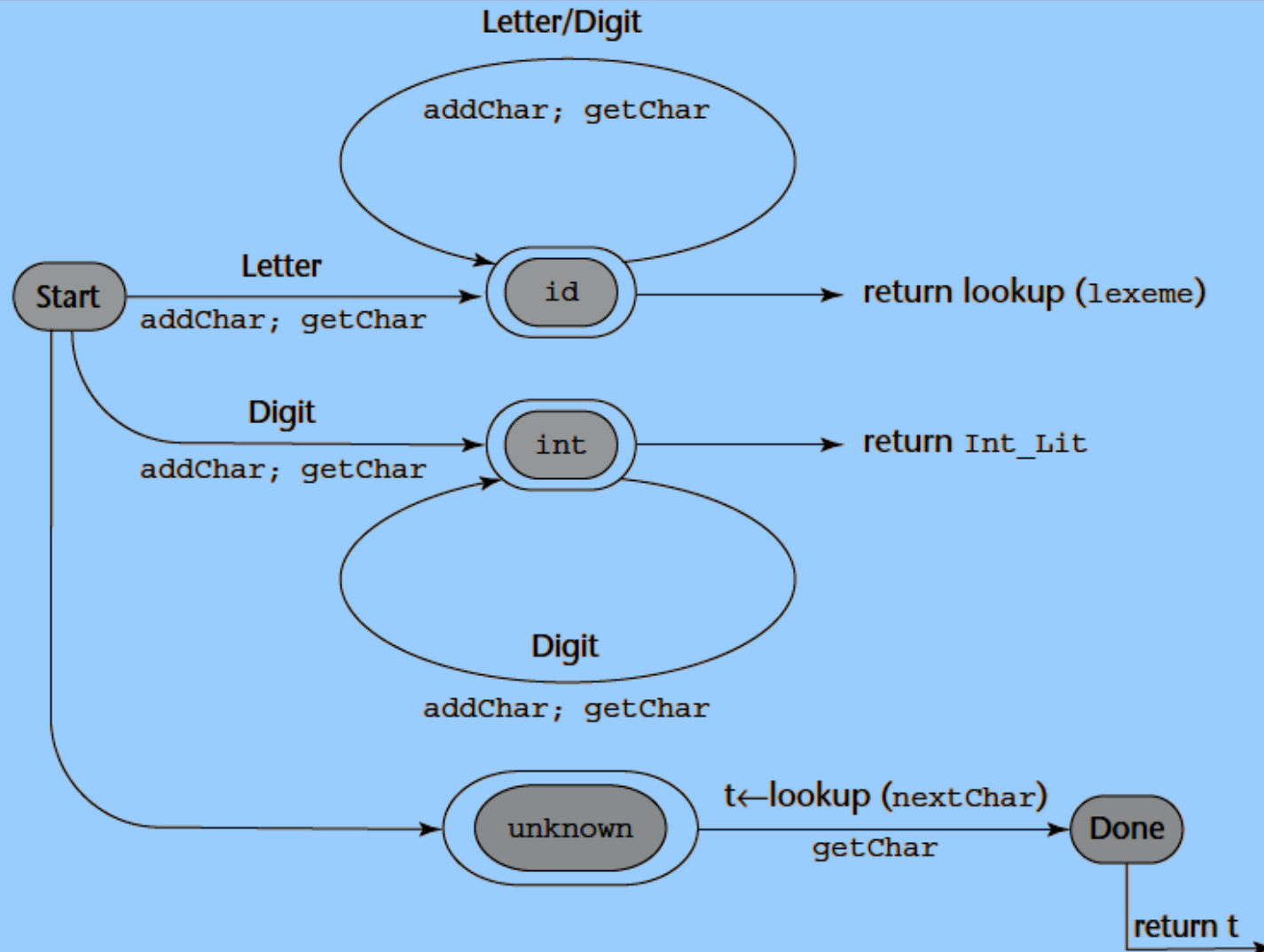
- Ayrılmış sözcükler (reserved words) ve tanıtıcılar (identifiers) birlikte tanınabilir (her bir ayrılmış sözcük için programın bir parçasını almak yerine)
  - Olası bir tanıtıcının (identifier) aslında ayrılmış sözcük olup olmadığına karar vermek için, tabloya başvurma (table lookup) kullanılır

4.2 Sözcüksel (Lexical) Analiz (Devamı)

- Kullanışlı yardımcı altprogramlar:
  - `getChar` – girdinin sonraki karakterini alır, bunu `nextChar` içine koyar, sınıfını belirler ve sınıfı `charClass` içine koyar
  - `addChar` – `nextChar` dan gelen karakteri **lexeme**nin biriktirildiği yere koyar (**lexeme** dizisinin sonuna ekler)
  - Arama (lookup) – **lexeme** deki stringin ayrılmış sözcük (reserved word) olup olmadığını belirler ve onun kodunu döndürür

Durum Diyagramı (State Diagram)

Adları, parantezleri ve aritmetik operatörleri tanıyan bir durum diyagramı

4.2 Sözcüksel (Lexical) Analiz (Devamı)

---

implementasyon (başlatma varsayalım):

```
int lex() {
    getChar();
    switch (charClass) {
        case LETTER:
            addChar();
            getChar();
            while (charClass == LETTER || charClass == DIGIT)
            {
                addChar();
                getChar();
            }
            return lookup(lexeme);
            break;
        ...
    }
}
```

4.2 Sözcüksel (Lexical) Analiz (Devamı)

```
...  
case DIGIT:  
    addChar() ;  
    getChar() ;  
    while (charClass == DIGIT) {  
        addChar() ;  
        getChar() ;  
    }  
    return INT_LIT;  
    break;  
} /* switch'in sonu */  
} /* lex fonksiyonunun sonu */
```

Sözcüksel (Lexical) Analiz

```
program gcd (input, output);  
var i, j : integer;  
begin  
  read (i, j);  
  while i <> j do  
    if i > j then i := i - j else j := j - i;  
  writeln (i)  
end.
```


program	gcd	(	input	,	output	)	;
var	i	,	j	:	integer	;	begin
read	(	i	,	j	)	;	while
i	<>	j	do	if	i	>	j
then	i	:=	i	-	j	else	j
:=	i	-	i	;	writeln	(	i
)	end	.					

4.3 Ayırıştırma (Parsing) Problemi

- Ayırıştırıcının amaçları, bir girdi programı verildiğinde:
  - Bütün sentaks hatalarını bulur; her birisi için, uygun bir tanılayıcı (iyileştirici) mesaj üretir, ve gerekirse düzeltmeler yapar
  - Ayırıştırma ağacını üretir, veya en azından program için ayırıştırma ağacının izini (dökümünü) üretir

4.3 Ayırıştırma (Parsing) Problemi (Devamı)

- Ayırıştırıcıların iki kategorisi:
  - Yukarıdan-aşağıya (Top down) – ayırıştırma ağacını kökten başlayarak oluşturur
    - Ayırıştırma ağacını **preorder**da izler veya oluşturur
  - Aşağıdan-yukarıya (Bottom up) – ayırıştırma ağacını, yapraklardan başlayarak oluşturur
- Ayırıştırıcılar, girdide sadece bir jeton (token) ileriye bakar

4.3 Ayırıştırma (Parsing) Problemi (Devamı)

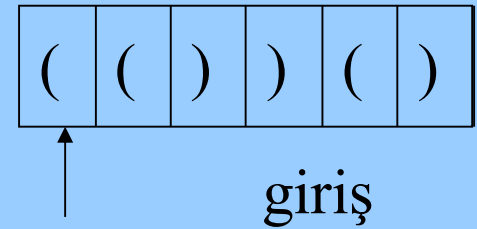

- Yukarıdan-aşağıya ayırıştırıcılar (Top-down parsers)
  - Bir $xA\alpha$ sağ cümlesel formu (right sentential form) verildiğinde , ayırıştırıcı, sadece A'nın ürettiği ilk jetonu (token) kullanarak, ensol türevdeki (leftmost derivation) sonraki cümlesel formu (sentential form) elde etmek için doğru olan A-kuralını (A-rule) seçmelidir
- En yaygın yukarıdan-aşağıya ayırıştırma (top-down parsing) algoritmaları:
  - Özyineli azalan (recursive-descent)- kodlanmış bir implementasyon
  - LL ayırıştırıcılar (parser) - tablo sürümlü implementasyon

$((()))$ için Leftmost Türetme

L	$// L \Rightarrow (L)L$
$\Rightarrow (L)L$	$// L \Rightarrow (L)L$
$\Rightarrow ((L)L)L$	$// L \Rightarrow \varepsilon$
$\Rightarrow (()L)L$	$// L \Rightarrow \varepsilon$
$\Rightarrow (())L$	$// L \Rightarrow \varepsilon$
$\Rightarrow (())(L)L$	$// L \Rightarrow (L)L$
$\Rightarrow (())()L$	$// L \Rightarrow \varepsilon$
$\Rightarrow (())()$	

4.3 Ayırıştırma (Parsing) Problemi (Devamı)

Yukarıdan-aşağıya ayırıştırıcılar (Top-down parsers)

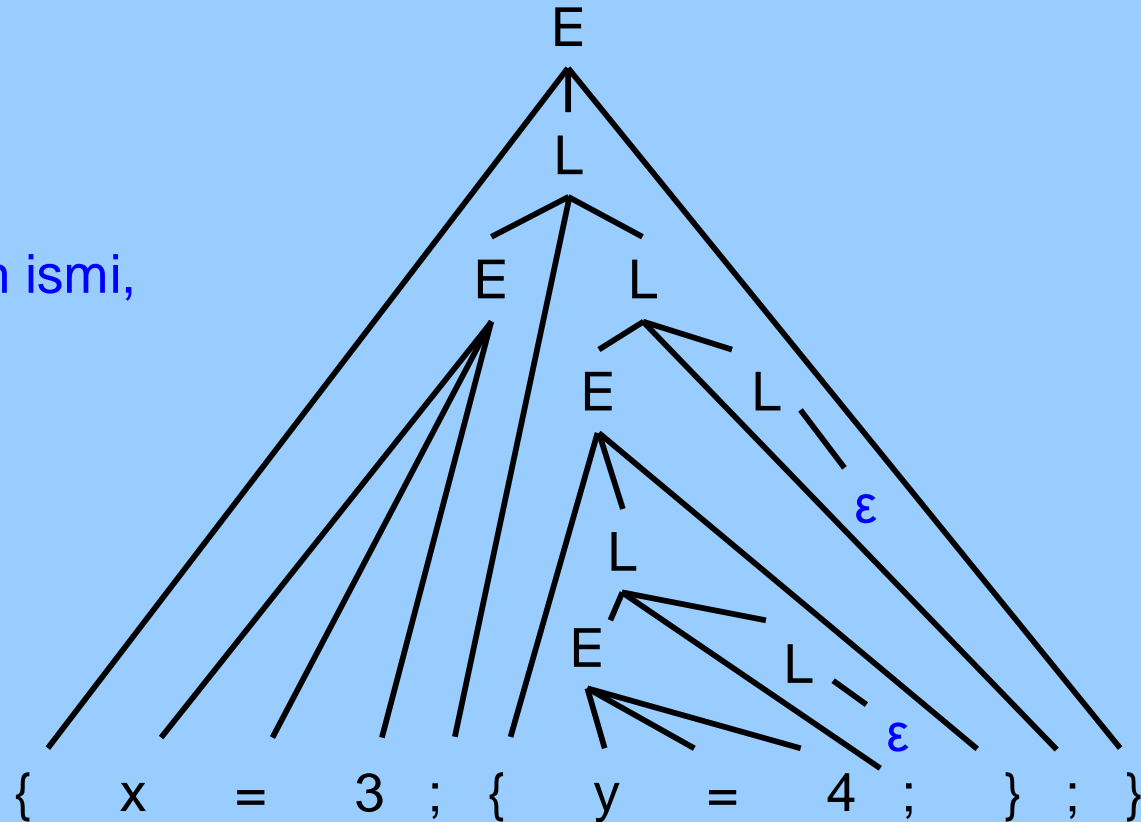
$E \rightarrow id = n \mid \{ L \}$

$L \rightarrow E ; L \mid \epsilon$

(Varsay: id - değişken ismi,
n - tamsayı)

$\{ x = 3 ; \{ y = 4 ; \} ; \}$

için ayırıştırma
ağacını göster

4.3 Ayırıştırma (Parsing) Problemi (Devamı)

- Aşağıdan–yukarıya ayırıştırıcılar (bottom–up parsers)
  - Bir α sağ cümlesel formu (right sentential form) verildiğinde, α nın sağ türevde önceki cümlesel formu üretmesi için azaltılması gerekli olan, gramerde kuralın sağ tarafında olan altstringinin ne olduğuna karar verir
  - En yaygın aşağıdan–yukarıya ayırıştırma algoritmaları LR ailesindedir

4.3 Ayırıştırma (Parsing) Problemi (Devamı)

Aşağıdan-yukarıya ayırıştırıcılar (bottom-up parsers)

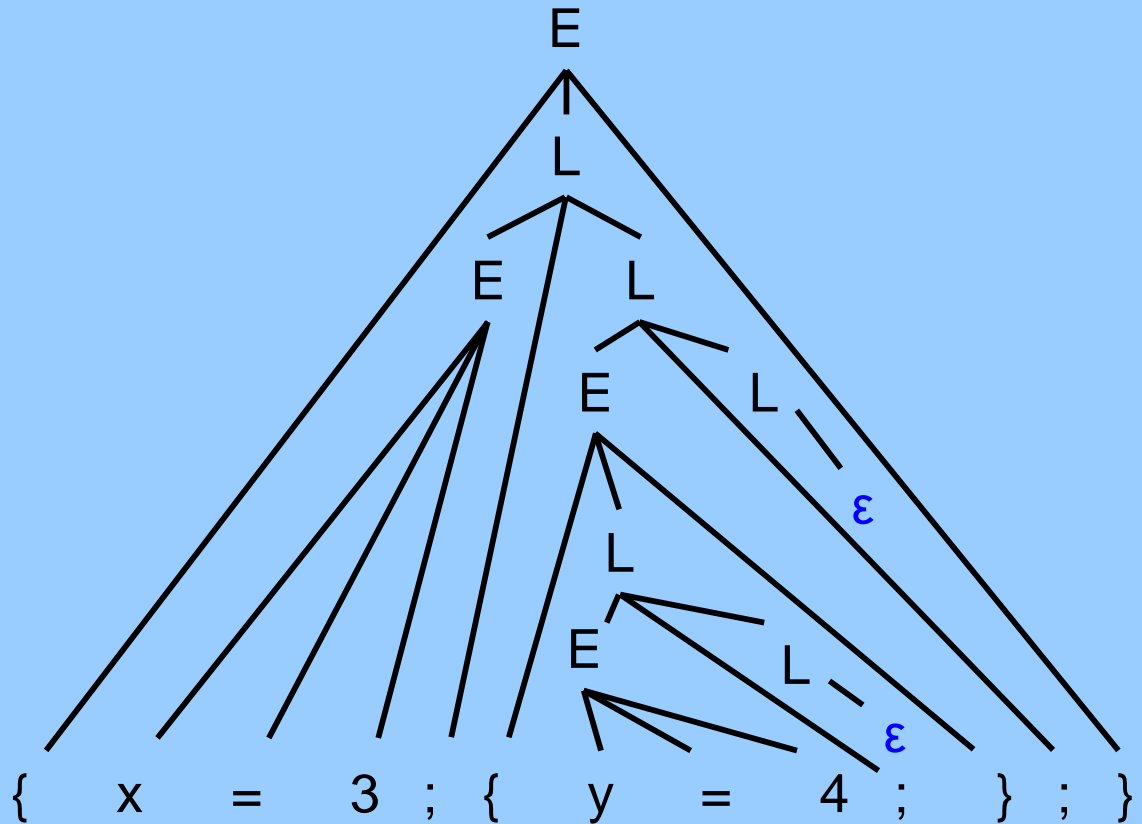
$E \rightarrow id = n \mid \{ L \}$

$L \rightarrow E ; L \mid \epsilon$

$\{ x = 3 ; \{ y = 4 ; \} ; \}$

için ayırıştırma
ağacını göster

Oluşturulan sonuç ağaçlar
yukarıdan-aşağıya ile
aynıdır; sadece düğümlerin
ağaca eklenme sırası
değişiktir

4.3 Ayırıştırma (Parsing) Problemi (Devamı)

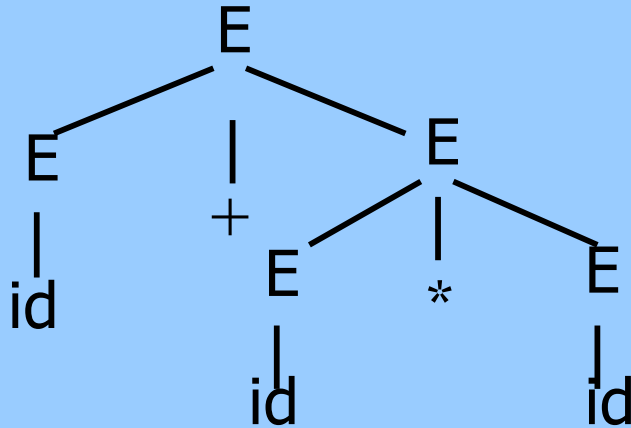

- Ayırıştırmanın Karmaşıklığı
  - Herhangi bir belirsiz–olmayan gramer için çalışan ayırıştırıcılar, karmaşık ve etkisizdir ($O(n^3)$, n girdinin uzunluğu)
  - Derleyiciler, sadece bütün belirsiz–olmayan gramerlerin bir altkümesi için çalışan ayırıştırıcıları kullanır, fakat bunu lineer zamanda yapar ($O(n)$, n girdinin uzunluğu)

Ayrıştırma Ağaçları ve Türetmeler

Top-down ayrıştırma

$E \Rightarrow E + E$
 $\Rightarrow id + E$
 $\Rightarrow id + E * E$
 $\Rightarrow id + id * E$
 $\Rightarrow id + id * id$

4.4 Özyineli–azalan Ayırıştırma (Recursive–Descent Parsing)

- Özyineli–azalan işlem (Recursive–descent Process) (Yukarıdan–Aşağıya ayırıştırma yapar)
  - Gramerde her bir nonterminal için o nonterminal tarafından üretilebilen cümleleri ayırıştırabilen bir altprogram vardır
  - EBNF, özyineli–azalan ayırıştırıcıya (recursive–descent parser) temel oluşturmak için idealdir, çünkü EBNF nonterminal sayısını minimize eder

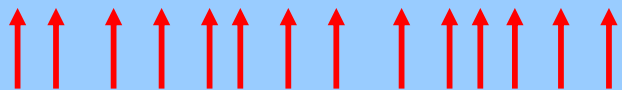
4.4 Özyineli–azalan Ayırıştırma (Recursive–Descent Parsing)

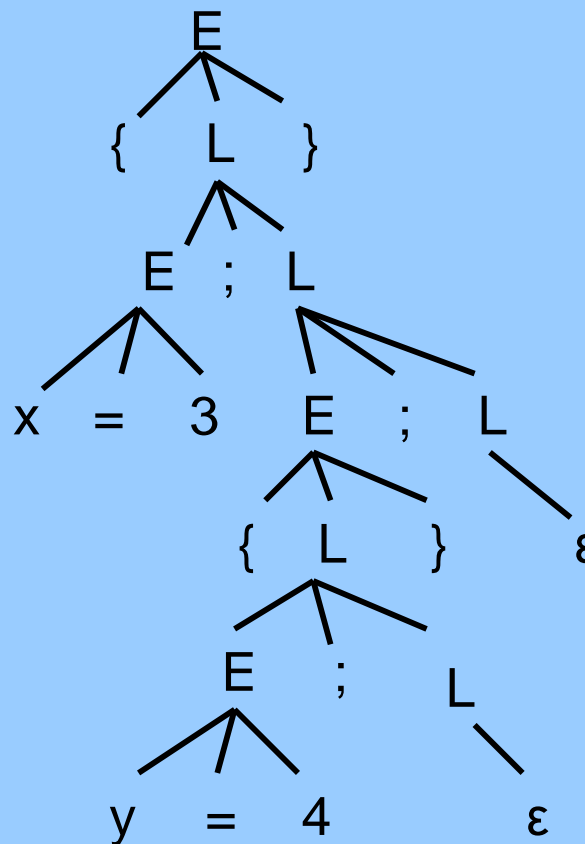
$E \rightarrow \text{id} = n \mid \{ L \}$

$L \rightarrow E ; L \mid \epsilon$

$\{ x = 3 ; \{ y = 4 ; \} ; \}$

lookahead

4.4 Özyineli–azalan Ayırıştırma (Recursive–Descent Parsing) (Devamı)

- Basit deyimler (expressions) için bir gramer:

`<expr> → <term> { (+ | -) <term> }`

`<term> → <factor> { (* | /) <factor> }`

`<factor> → id | ( <expr> )`

4.4 Özyineli–azalan Ayırıştırma (Recursive–Descent Parsing) (Devamı)

- **Lex** isimli, sonraki jeton kodunu **nextToken** içine koyan bir sözlüksel analizci (lexical analyzer) olduğunu varsayalım
- Sadece bir sağdaki kısım (RHS) olduğunda kodlama işlemi:
  - Sağdaki kısımda (RHS) olan her bir terminal sembol için, onu bir sonraki girdi jetonuyla karşılaştır; eğer eşleşiyorsa, devam et; değilse hata vardır
  - Sağdaki kısımda (RHS) her bir nonterminal sembol için, onunla ilgili ayırıştırıcı alt programını çağırır

4.4 Özyineli–azalan Ayırıştırma (Recursive–Descent Parsing)(Devamı)

```
/* expr fonksiyonu
   Dilde kural tarafından üretilen
   stringleri ayırıştırır:
   <expr> → <term> { (+ | -) <term> }
*/

void expr() {

/* ilk terimi ayırıştır*/

term();

...
}
```

4.4 Özyineli–azalan Ayırıştırma(Recursive–Descent Parsing)(Devamı)

```
/* Sonraki jeton(token) + veya - olduğu sürece, sonraki  
   jetonu(token) almak için lex'i çağır, ve sonraki terimi  
   ayırıştır  
*/
```

```
while (nextToken == PLUS_CODE ||  
       nextToken == MINUS_CODE) {  
    lex();  
    term();  
}  
}
```

- Bu özel rutin hataları bulmaz
- Kural: Her ayırıştırma rutini sonraki jetonu **nextToken**'da bırakır

4.4 Özyineli–azalan Ayırıştırma (Recursive– Descent Parsing)(Devamı)

- Birden fazla sağdaki kısmı (RHS) olan bir nonterminal, hangi sağdaki kısmı (RHS) ayrıştıracağına karar vermek için bir başlangıç işlemine gerek duyar
  - Doğru sağdaki kısım (RHS), girdinin sonraki jetonunu temel alarak seçilir (lookahead)
  - Bir eşlenik bulana kadar sonraki jeton her bir sağdaki kısım (RHS) tarafından üretilebilen ilk jetonla karşılaştırılır
  - Eğer eşlenik bulunmazsa, bu bir sentaks hatasıdır.

4.4 Özyineli–azalan Ayırıştırma (Recursive–Descent Parsing)(Devamı)

```
/* factor fonksiyonu dilde şu kuralın  
   ürettiği stringleri ayırıştırır:  
   <factor> -> id | (<expr>) */
```

```
void factor() {
```

```
/* Hangi RHS olduğunu belirle*/
```

```
if (nextToken) == ID_CODE)
```

```
/* RHS id si için, lex 'i çağır*/
```

```
lex();
```

4.4 Özyineli–azalan Ayırıştırma (Recursive–Descent Parsing)(Devamı)

```
/* Eğer sağdaki kısım(RHS) (<expr>) ise - sol  
   parantezi ihmal ederek lex'i çağır, expr'yi çağır,  
   ve sağ parantezi kontrol et */  
  
else if (nextToken == LEFT_PAREN_CODE) {  
    lex();  
    expr();  
    if (nextToken == RIGHT_PAREN_CODE)  
        lex();  
    else  
        error();  
} /* End of else if (nextToken == ... */  
  
else error(); /* Hiçbir RHS eşleşmedi*/  
}
```

4.4 Özyineli–azalan Ayırıştırma (Recursive–Descent Parsing)(Devamı)

- LL Gramer Sınıfı (LL Grammar Class)
  - Sol Özyineleme (Left Recursion) Problemi
    - Eğer bir gramerin sol özyinelemesi varsa, doğrudan veya dolaylı, yukarıdan–aşağıya (Top–down) ayırıştırıcının temeli olamaz
      - Bir gramer, sol özyinelemeyi yok etmek için değiştirilebilir

4.4 Özyineli–azalan Ayırıştırma (Recursive–Descent Parsing)(Devamı)

- Yukarıdan–aşağıya ayırştırmaya izin vermeyen gramerlerin diğer bir özelliği pairwise disjointness (**çiftli ayrıklık**) eksikliğidir
    - Doğru olan sağ kısmı (RHS) **lookahead**ın bir jetonuna dayanarak belirleyememesi
    - Tanım: $FIRST(\alpha) = \{a \mid \alpha \Rightarrow^* a\beta\}$
(Eğer $\alpha \Rightarrow^* \varepsilon$ ise, $\varepsilon \in FIRST(\alpha)$ içindedir)
- (**First(X)** herhangi bir cümlesel formda X'ten türetilen ilk terminal kümesidir)
- $\alpha \Rightarrow^*$: sıfır veya daha fazla türetme varsa

4.4 Özyineli–azalan Ayırıştırma (Recursive–Descent Parsing)(Devamı)

- **Pairwise Disjointness Testi:**
  - Her bir nonterminal A için, birden fazla sağ kısmı (RHS) olan gramerde, her bir kural çifti $A \rightarrow \alpha_i$ ve $A \rightarrow \alpha_j$ için, şu doğru olmalıdır:
$$\text{FIRST}(\alpha_i) \cap \text{FIRST}(\alpha_j) = \phi$$
- Türetmede üretilecek ilk terminal sembol tek olmalıdır.
- Örnekler:

$A \rightarrow a \mid bB \mid cAb$

$A \rightarrow a \mid aB$ disjoint değil!

4.4 Özyineli–azalan Ayırıştırma (Recursive–Descent Parsing)(Devamı)

- Sol çarpan alma (Left factoring) problemi çözebilir
Şu ifadeyi:

$\langle \text{variable} \rangle \rightarrow \text{identifier} \mid \text{identifier} [\langle \text{expression} \rangle]$

aşağıdakilerden biriyle değiştirin:

$\langle \text{variable} \rangle \rightarrow \text{identifier} \langle \text{new} \rangle$

$\langle \text{new} \rangle \rightarrow \varepsilon \mid [\langle \text{expression} \rangle]$

veya

$\langle \text{variable} \rangle \rightarrow \text{identifier} [[\langle \text{expression} \rangle]]$

(dıştaki köşeli parantezler EBNF'nin metasembolleridir)

Özyineli–azalan Ayırıştırma Problemler

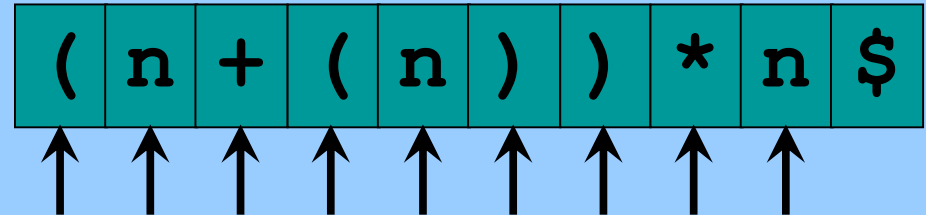
- Gramerleri EBNF'ye dönüştürmek zor
- Her noktada, hangi kuralın (production) kullanılacağına karar veremez
- λ -production $A \rightarrow \lambda$ ne zaman kullanacağına karar veremez

LL(1) Ayırıştırma Örneği

$E \Rightarrow TX$
 $\Rightarrow FNX$
 $\Rightarrow (E) NX$
 $\Rightarrow (TX) NX$
 $\Rightarrow (FNX) NX$
 $\Rightarrow (nNX) NX$
 $\Rightarrow (nX) NX$
 $\Rightarrow (nATX) NX$
 $\Rightarrow (n+TX) NX$
 $\Rightarrow (n+FNX) NX$
 $\Rightarrow (n+(E)NX) NX$
 $\Rightarrow (n+(TX)NX) NX$
 $\Rightarrow (n+(FNX)NX) NX$
 $\Rightarrow (n+(nNX)NX) NX$
 $\Rightarrow (n+(nX)NX) NX$
 $\Rightarrow (n+(n)NX) NX$
 $\Rightarrow (n+(n)X) NX$
 $\Rightarrow (n+(n)) NX$
 $\Rightarrow (n+(n)) MFNX$
 $\Rightarrow (n+(n)) * FNX$
 $\Rightarrow (n+(n)) * nNX$
 $\Rightarrow (n+(n)) * nX$
 $\Rightarrow (n+(n)) * n$

Bitti

n
N
X
)
N
*
n
N
X
\$

$E \rightarrow T X$
 $X \rightarrow A T X \mid \lambda$
 $A \rightarrow + \mid -$
 $T \rightarrow F N$
 $N \rightarrow M F N \mid \lambda$
 $M \rightarrow *$
 $F \rightarrow (E) \mid n$

LL(1) Ayırıştırma Algoritması

Giriş symbolünü yığına at

WHILE yığın boş değil(\$ yığının tepesinde değil) ve token akışı boş değil (bir sonraki giriş tokenı \$ değil)

SWITCH (Yığının tepesi, sonraki token)

CASE (terminal a , a):

Pop yığın;   Sonraki tokenı al

CASE (nonterminal A , terminal a):

IF ayırıştırma tablosu girişi $M[A, a]$ boş değil THEN
ayırıştırma tablosu girişi $M[A, a]$ dan $A \rightarrow X_1 X_2 \dots X_n$ al

Pop yığın;

$X_n \dots X_2 X_1$ 'yi yığına bu sırada Push

ELSE Error

CASE ($\$, \$$):   Accept

OTHER: Error

LL(1) Ayırıştırma Tablosu

Nonterminal N yığının
tepesinde ve sonraki
token t ise, hangi kural
(production) kullanılacak?

- $N \rightarrow X$ kuralını seç öyleki
  - $X \Rightarrow^* tY$ ya da
  - $X \Rightarrow^* \lambda$ ve $S \Rightarrow^* WNtY$

t	X
Y	t
Q	Y

t	...	...	...
---	-----	-----	-----

First Kümesi

- X, λ olsun ya da V veya T' 'de olsun.
- $\text{First}(X)$ herhangi bir cümlesel formda X 'ten türetilen ilk terminal kümesidir
  - X bir terminal ya da λ ise, o zaman $\text{First}(X) = \{X\}$.
  - X bir nonterminal ve $X \rightarrow X_1 X_2 \dots X_n$ bir kural ise, o zaman
    - $\text{First}(X_1) - \{\lambda\}$ $\text{First}(X)$ 'in bir subsetidir
    - $\text{First}(X_j) - \{\lambda\}$ $\text{First}(X)$ 'in bir subsetidir, eğer tüm $j < i$ için $\text{First}(X_j)$ $\{\lambda\}$ 'yı içerirse
    - λ $\text{First}(X)$ 'in içindedir, tüm $j \leq n$ için $\text{First}(X_j)$ $\{\lambda\}$ 'yı içerirse

First Küme Örnekleri

$\text{exp} \rightarrow \text{exp addop term} \mid \text{term}$
 $\text{addop} \rightarrow + \mid -$
 $\text{term} \rightarrow \text{term mulop factor} \mid \text{factor}$
 $\text{mulop} \rightarrow *$
 $\text{factor} \rightarrow (\text{exp}) \mid \text{num}$
 $\text{First}(\text{addop}) = \{+, -\}$
 $\text{First}(\text{mulop}) = \{*\}$
 $\text{First}(\text{factor}) = \{(\text{, num}\}$
 $\text{First}(\text{term}) = \{(\text{, num}\}$
 $\text{First}(\text{exp}) = \{(\text{, num}\}$

$\text{st} \rightarrow \text{ifst} \mid \text{other}$
 $\text{ifst} \rightarrow \text{if (exp) st elsepart}$
 $\text{elsepart} \rightarrow \text{else st} \mid \lambda$
 $\text{exp} \rightarrow 0 \mid 1$

$\text{First}(\text{exp}) = \{0, 1\}$
 $\text{First}(\text{elsepart}) = \{\text{else}, \lambda\}$
 $\text{First}(\text{ifst}) = \{\text{if}\}$
 $\text{First}(\text{st}) = \{\text{if}, \text{other}\}$

First(A) Bulma Algoritması

For tüm a terminalleri, $\text{First}(a) = \{a\}$
For tüm A nonterminalleri, $\text{First}(A) := \{\}$
While herhangi $\text{First}(A)$ 'ya değişiklik var
    For her kural $A \rightarrow X_1 X_2 \dots X_n$
        For $\{X_1, X_2, \dots, X_n\}$ 'de her X_i
            If for tüm $j < i$ $\text{First}(X_j)$ λ içerir,
                Then
                     $\text{First}(X_i) - \{\lambda\}$ 'yı $\text{First}(A)$ 'ya ekle
            If λ ; $\text{First}(X_1), \text{First}(X_2), \dots$, ve
                 $\text{First}(X_n)$ 'de
                    Then λ 'yı $\text{First}(A)$ 'ya ekle

If A bir terminal ya da λ , then $\text{First}(A) = \{A\}$.
If A bir nonterminal, then for her kural $A \rightarrow X_1 X_2 \dots X_n$, $\text{First}(A) - \{\lambda\}$ 'yi içerir.
If aynı zamanda for bazı $i < n$, $\text{First}(X_1), \text{First}(X_2), \dots$, ve $\text{First}(X_i)$ λ 'yı içerir, then $\text{First}(A) - \{\lambda\}$ 'yi içerir.
If $\text{First}(X_1), \text{First}(X_2), \dots$, ve $\text{First}(X_n)$ λ 'yı içerir, then $\text{First}(A)$ da λ 'yı içerir.

First Küme Bulma: Bir Örnek

$\text{exp} \rightarrow \text{term exp}'$

$\text{exp}' \rightarrow \text{addop term exp}' \mid \lambda$

$\text{addop} \rightarrow + \mid -$

$\text{term} \rightarrow \text{factor term}'$

$\text{term}' \rightarrow \text{mulop factor term}'$
 $\mid \lambda$

$\text{mulop} \rightarrow *$

$\text{factor} \rightarrow (\text{exp}) \mid \text{num}$

	First
exp	
exp'	λ
addop	+ -
term	(num
term'	λ
mulop	*
factor	(num

Follow Kümesi

- \$ giriş tokenlarının sonunu gösterebilir
- A başlangıç sembolü ise, o zaman \$, $\text{Follow}(A)$ 'dadır.
- Bir $B \rightarrow X A Y$ kuralı varsa, o zaman $\text{First}(Y) - \{\lambda\}$ $\text{Follow}(A)$ 'dadır.
- $B \rightarrow X A Y$ üretimi (kuralı) varsa ve λ , $\text{First}(Y)$ 'de ise, o zaman $\text{Follow}(A)$, $\text{Follow}(B)$ 'yi içerir.

Follow(A) Bulma Algoritması

Follow(S) = {\$}

FOR V-{S}'de her A

Follow(A)={}

WHILE bazı Follow kümelerine değişiklik yapılır

FOR each production $A \rightarrow X_1 X_2 \dots X_n$,

FOR each nonterminal X_i

First($X_{i+1} X_{i+2} \dots X_n$) - { λ } 'yi
Follow(X_i)'e ekle.

(NOT: If $i=n$, $X_{i+1} X_{i+2} \dots X_n = \lambda$)

IF λ First($X_{i+1} X_{i+2} \dots X_n$)'te ise THEN

Follow(A)'yı to Follow(X_i)'e ekle

If A başlangıç
sembolü, then \$
Follow(A)'dadır.

If bir $A \rightarrow Y X Z$
kuralı varsa,
then First(Z) - { λ }
Follow(X)'tedir.

If $B \rightarrow X A Y$
production varsa
ve λ First(Y)'de
ise, then
Follow(A)
Follow(B)'yi
içerir.

Follow Kümesi Bulma: Bir Örnek

$\text{exp} \rightarrow \text{term exp}'$

$\text{exp}' \rightarrow \text{addop term exp}' \mid \lambda$

$\text{addop} \rightarrow + \mid -$

$\text{term} \rightarrow \text{factor term}'$

$\text{term}' \rightarrow \text{mulop factor term}'$
 $\mid \lambda$

$\text{mulop} \rightarrow *$

$\text{factor} \rightarrow (\text{exp}) \mid \text{num}$

	First	Follow
exp	(num	\$)
exp'	λ + -	\$)
addop	+ -	
term	(num	+ - \$)
term'	λ *	
mulop	*	
factor	(num	

LL(1) Ayırıştırma Tabloları Oluşturma

```
FOR her nonterminal A ve bir  $A \rightarrow X$  productionı
  FOR First(X)'te her token
     $A \rightarrow X$  M(A, a)'dadır
    IF  $\lambda$  First(X)'te ise      THEN
      FOR Follow(A)'daki her eleman
         $A \rightarrow X$ 'i M(A, a)'ya ekle
```

Örnek: LL(1) Ayırıştırma Tabloları Oluşturma

	First	Follow
exp	{(, num}	{\$,)}
exp'	{+, -, λ }	{\$,)}
addop	{+, -}	{(, num}
term	{(, num}	{+, -,), \$}
term'	{*, λ }	{+, -,), \$}
mulop	{*}	{(, num}
factor	{(, num}	{*, +, -,), \$}

- 1 exp $\rightarrow$ term exp'
- 2 exp' $\rightarrow$ addop term exp'
- 3 exp' $\rightarrow \lambda$
- 4 addop $\rightarrow +$
- 5 addop $\rightarrow -$
- 6 term $\rightarrow$ factor term'
- 7 term' $\rightarrow$ mulop factor term'
- 8 term' $\rightarrow \lambda$
- 9 mulop $\rightarrow *$
- 10 factor $\rightarrow (\text{exp})$
- 11 factor $\rightarrow \text{num}$

	(	)	+	-	*	n	\$
exp	1					1	
exp'		3	2	2			3
addop			4	5			
term	6					6	
term'		8	8	8	7		8
mulop					9		
factor	10					11	

LL(1) Gramer

- Bir gramer, LL(1) ayrıştırma tablosu her tablo girişinde en fazla bir kurala (production) sahipse, bir LL(1) gramerdir

LL(1) olmayan Gramer için LL(1) Ayırıştırma Tablosu

1 $\text{exp} \rightarrow \text{exp addop term}$

2 $\text{exp} \rightarrow \text{term}$

3 $\text{term} \rightarrow \text{term mulop}$
 factor

4 $\text{term} \rightarrow \text{factor}$

5 $\text{factor} \rightarrow (\text{exp})$

6 $\text{factor} \rightarrow \text{num}$

7 $\text{addop} \rightarrow +$

8 $\text{addop} \rightarrow -$

9 $\text{mulop} \rightarrow *$

	(	)	+	-	*	num	\$
exp	1,2					1,2	
term	3,4					3,4	
factor	5					6	
addop			7	8			
mulop					9		

$\text{First}(\text{exp}) = \{ (, \text{num} \}$

$\text{First}(\text{term}) = \{ (, \text{num} \}$

$\text{First}(\text{factor}) = \{ (, \text{num} \}$

$\text{First}(\text{addop}) = \{ +, - \}$

$\text{First}(\text{mulop}) = \{ * \}$

LL(1) Olmayan Gramer Sorunları

- Grameri LL(1) yapmayan nelerdir?
  - Sol özyineleme (Left-recursion)
  - Sol faktör (Left factor)

Left Recursion

- Yakın(Immediate) left recursion

- $A \rightarrow A X \mid Y$ $A=Y X^*$
- $A \rightarrow A X_1 \mid A X_2 \mid \dots \mid A X_n \mid Y_1 \mid Y_2 \mid \dots \mid Y_m$

$$A = \{Y_1, Y_2, \dots, Y_m\} \{X_1, X_2, \dots, X_n\}^*$$

- Yaygın(General) left recursion

- $A \Rightarrow X \Rightarrow^* A Y$

- Kolaylıkla kaldırılabilir

- $A \rightarrow Y A', A' \rightarrow X A' \mid \lambda$
- $A \rightarrow Y_1 A' \mid Y_2 A' \mid \dots \mid Y_m A', A' \rightarrow X_1 A' \mid X_2 A' \mid \dots \mid X_n A' \mid \lambda$

• Gramerde boş-string kuralı (production) ve çevrim (cycle) olmadığında kaldırılabilir (hiçbir programlama dili gramerinde görülmez)

Yakın Left Recursion Kaldırma

$\text{exp} \rightarrow \text{exp} + \text{term} \mid \text{exp} - \text{term} \mid \text{term}$

$\text{term} \rightarrow \text{term} * \text{factor} \mid \text{factor}$

$\text{factor} \rightarrow (\text{exp}) \mid \text{num}$

• left recursion kaldır

$\text{exp} \rightarrow \text{term exp}'$ $\text{exp} = \text{term} (\pm \text{term})^*$

$\text{exp}' \rightarrow + \text{term exp}' \mid - \text{term exp}' \mid \lambda$

$\text{term} \rightarrow \text{factor term}'$

$\text{term}' \rightarrow * \text{factor term}' \mid \lambda$ $\text{term} = \text{factor} (* \text{factor})^*$

$\text{factor} \rightarrow (\text{exp}) \mid \text{num}$

Left Factoring

- Left factor non-LL(1)'e sebep olur
  - $A \rightarrow X Y \mid X Z$ verilsin. A yığın tepesinde ve $\text{First}(X)$ 'teki bir token sonraki token olduğunda hem $A \rightarrow X Y$ hem de $A \rightarrow X Z$ seçilebilir

$A \rightarrow X Y \mid X Z$

kuralı şu şekilde left-factor'lü olabilir

$A \rightarrow X A'$ ve $A' \rightarrow Y \mid Z$

Left Factor Örneği

$\text{ifSt} \rightarrow \text{if (exp) st else st} \mid \text{if (exp) st}$
kuralı şu şekilde left-factor'lü olabilir

$\text{ifSt} \rightarrow \text{if (exp) st elsePart}$
 $\text{elsePart} \rightarrow \text{else st} \mid \lambda$

$\text{seq} \rightarrow \text{st ; seq} \mid \text{st}$
kuralı şu şekilde left-factor'lü olabilir

$\text{seq} \rightarrow \text{st seq'}$
 $\text{seq'} \rightarrow \text{ ; seq} \mid \lambda$

4.5 Aşağıdan–Yukarıya Ayırıştırma (Bottom–up Parsing)

- Ayırıştırma problemi bir sağ–cümlesel formda türevde önceki sağ–cümlesel formu elde etmek için azaltılacak doğru sağ kısmı (RHS) bulmaktır
- Ayırıştırma için açık yığın kullanır
- Sağdan (rightmost) türetmeyi (**R**) soldan (left) (**L**) sağa simüle eder, böylece LR ayırıştırma olarak bilinir
- Yukarıdan–Aşağıya ayırtırmadan daha güçlüdür
  - Sol özyineleme problem olmaz
- İki hareket
  - Shift: sonraki giriş token'ını yığına al
  - Reduce: $A \rightarrow B$ kuralı verildiğinde yığının üstündeki bir B stringini terminal olmayan bir A ile yer değiş

4.5 Aşağıdan–Yukarıya Ayırıştırma (Bottom–up Parsing)

---

int * int + int

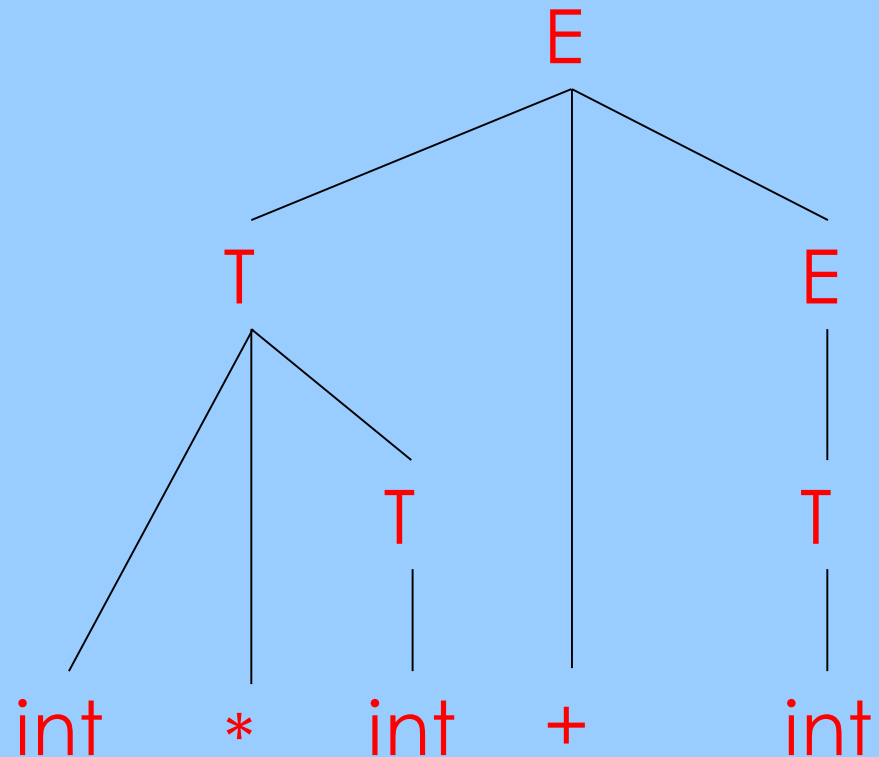
int * T + int

T + int

T + T

T + E

E

Örnek 1: Aşağıdan–Yukarıya Ayrıştırma (1)

---

int * int + int

int * int + int

Aşağıdan-Yukarıya Ayırıştırma (2)

---

int * int + int

int * T + int

int * int + int

T

|

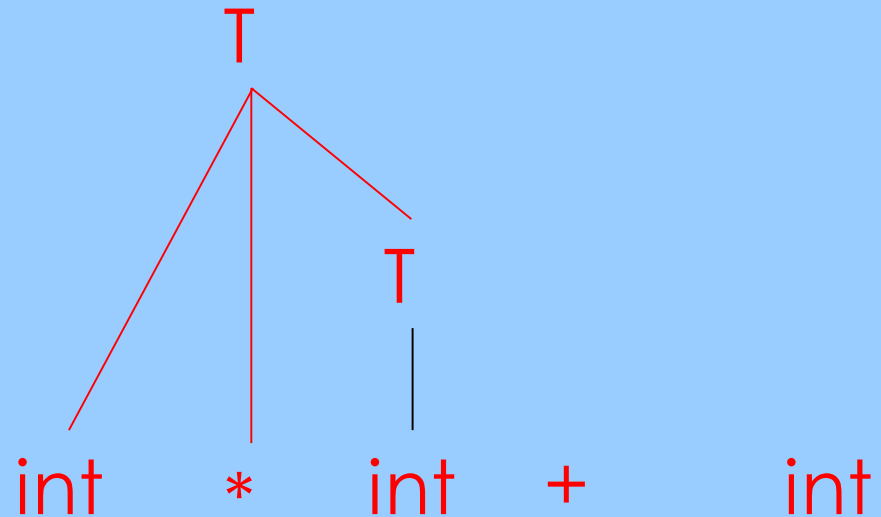
Aşağıdan-Yukarıya Ayırıştırma (3)

---

int * int + int

int * T + int

T + int

Aşağıdan-Yukarıya Ayırıştırma (4)

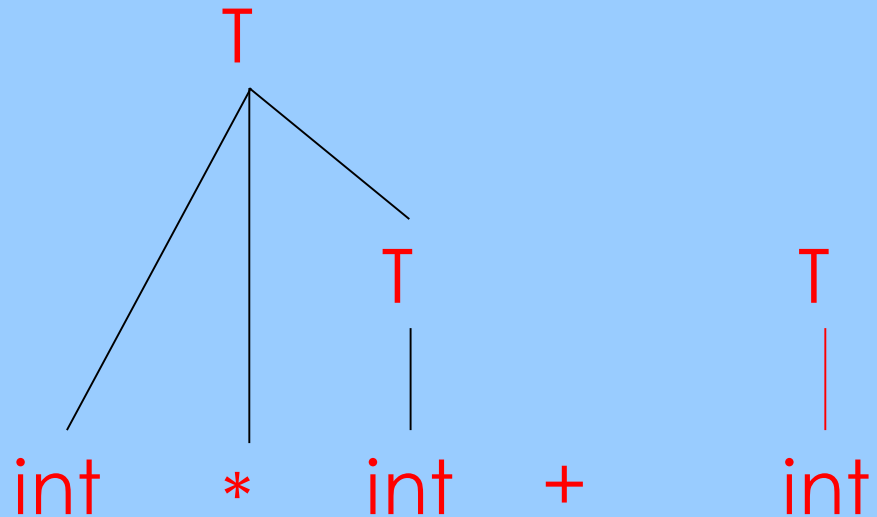
---

int * int + int

int * T + int

T + int

T + T

Aşağıdan-Yukarıya Ayırıştırma (5)

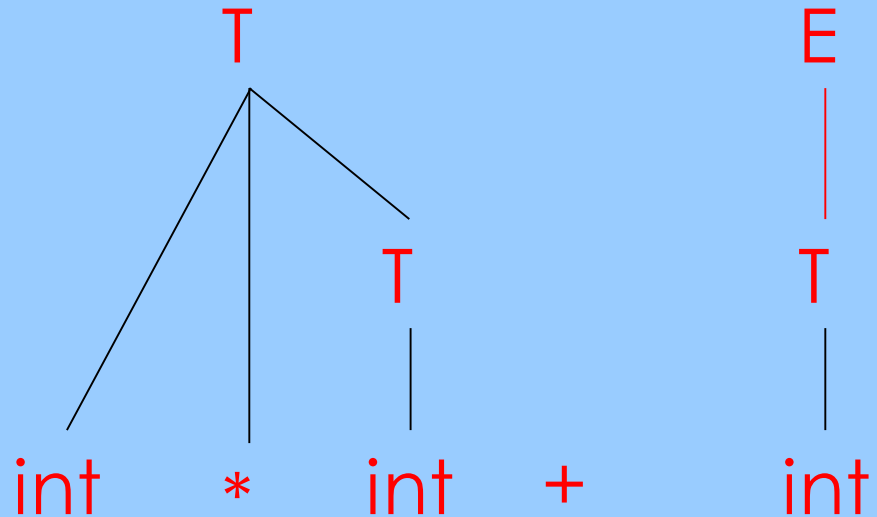
int * int + int

int * T + int

T + int

T + T

T + E

Aşağıdan-Yukarıya Ayırıştırma (6)

---

int * int + int

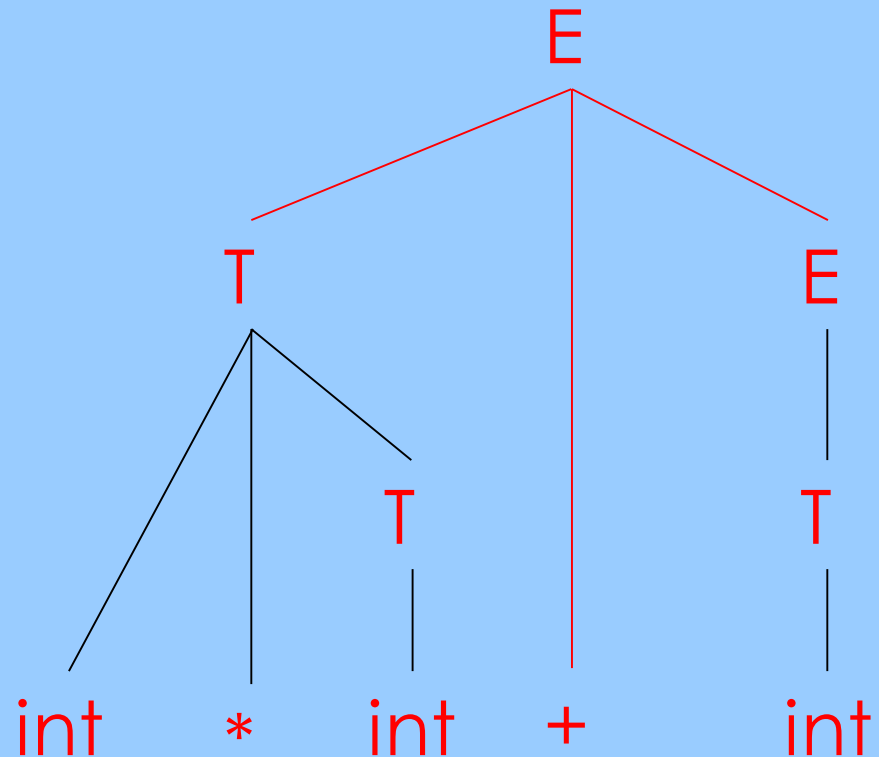
int * T + int

T + int

T + T

T + E

E

Örnek 2: Aşağıdan–Yukarıya Ayrıştırma (1)

---

int + (int) + (int)

$E \rightarrow \text{int}$

$E \rightarrow E + (E)$

int + (int) + (int)

Aşağıdan-Yukarıya Ayırıştırma (2)

int + (int) + (int)

E + (int) + (int)

$E \rightarrow \text{int}$

$E \rightarrow E + (E)$

E
|
int + (int) + (int)

Aşağıdan-Yukarıya Ayırıştırma (3)

$E \rightarrow \text{int}$

$E \rightarrow E + (E)$

$\text{int} + (\text{int}) + (\text{int})$

$E + (\text{int}) + (\text{int})$

$E + (E) + (\text{int})$

$$\begin{array}{ccccccc} E & & E & & & & \\ | & & | & & & & \\ \text{int} & + & (& \text{int} &) & + & (& \text{int} &) \end{array}$$

Aşağıdan-Yukarıya Ayırıştırma (4)

$E \rightarrow \text{int}$

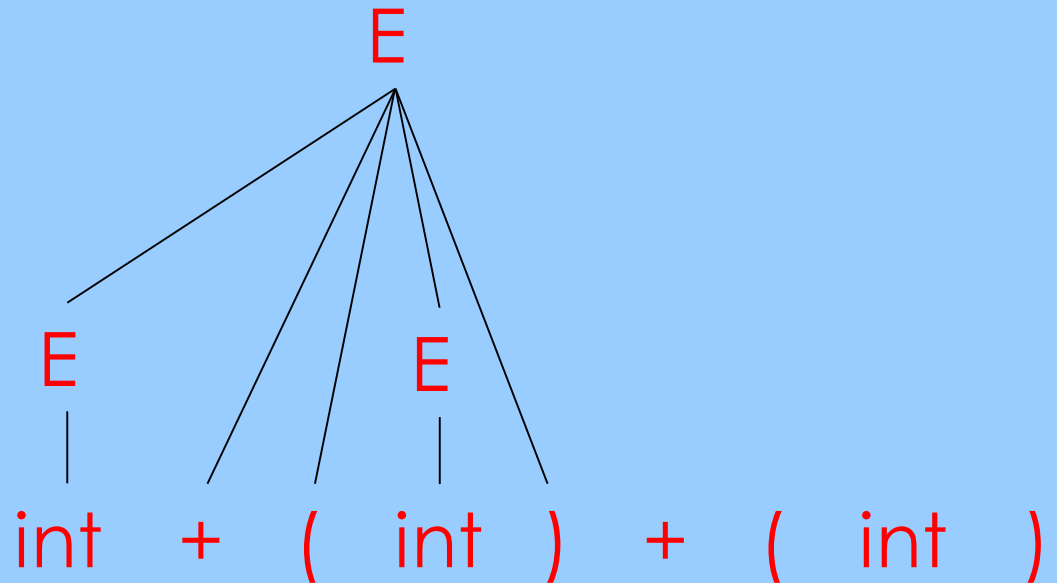
$E \rightarrow E + (E)$

$\text{int} + (\text{int}) + (\text{int})$

$E + (\text{int}) + (\text{int})$

$E + (E) + (\text{int})$

$E + (\text{int})$

Aşağıdan-Yukarıya Ayırıştırma (5)

$E \rightarrow \text{int}$

$E \rightarrow E + (E)$

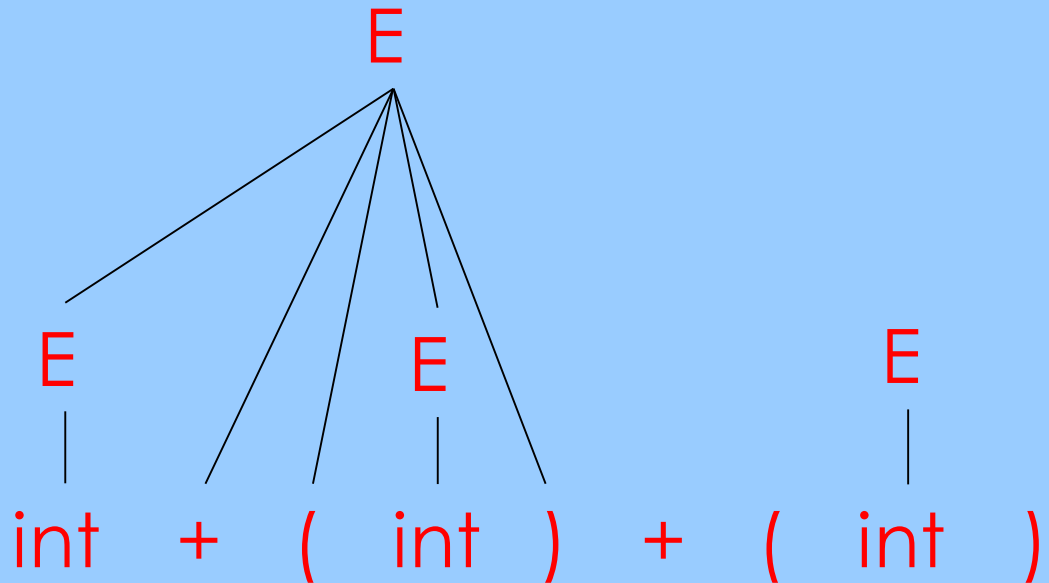
$\text{int} + (\text{int}) + (\text{int})$

$E + (\text{int}) + (\text{int})$

$E + (E) + (\text{int})$

$E + (\text{int})$

$E + (E)$

Aşağıdan-Yukarıya Ayırıştırma (6)

int + (int) + (int)

E + (int) + (int)

E + (E) + (int)

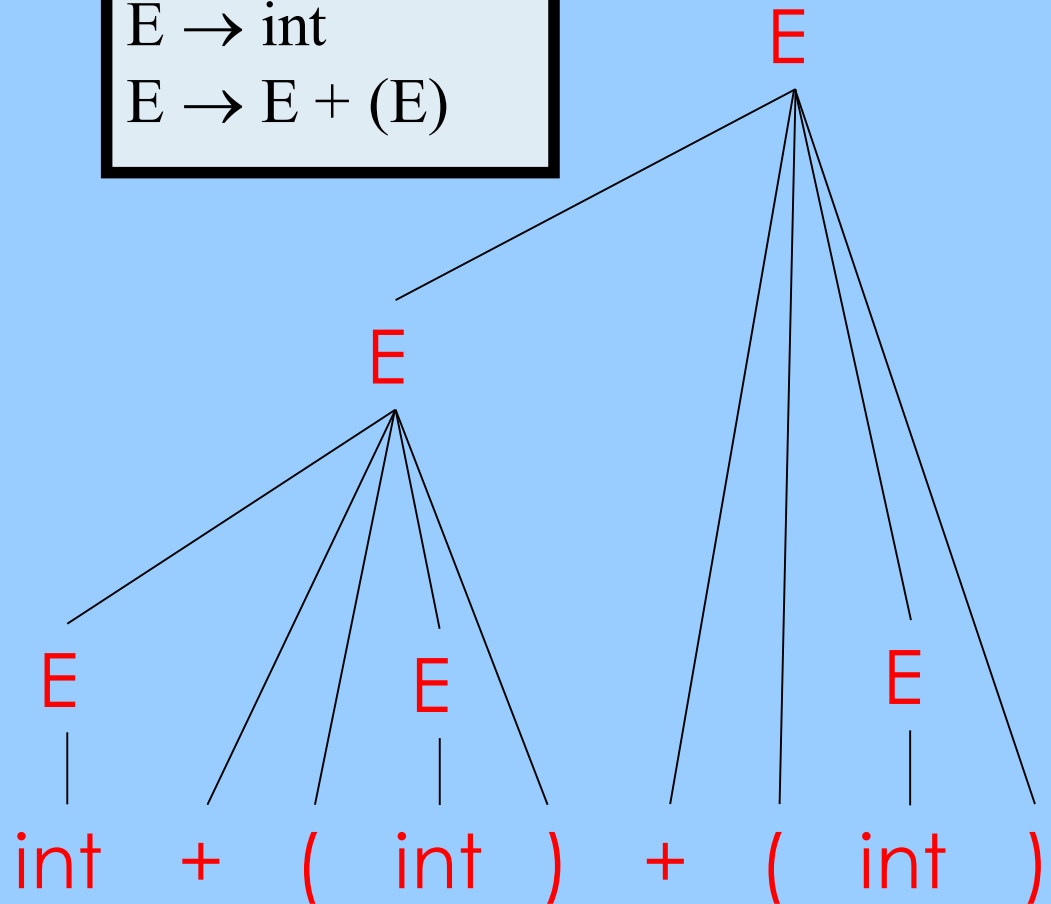
E + (int)

E + (E)

E

$E \rightarrow \text{int}$

$E \rightarrow E + (E)$

Basit bir Aşağıdan–Yukarıya Ayırıştırma Algoritması

I = giriş stringi olsun

repeat

I 'nın boş olmayan bir β altstringini

$X \rightarrow \beta$ kuralından al

böyle bir β yoksa, geldiğin yoldan geri
dön (backtrack)

I 'da X kullanarak bir β yerleştir

until $I = "S"$ (başlangıç sembolü) ya da tüm
olasılıklar tükenir

Sorular

- Algoritma sonlanır mı?
- Algoritma ne kadar hızlıdır?
- Algoritma tüm durumları ele alır mı?
- Her adımda reduce yapmak için altstringleri nasıl seçeriz?

Notasyon

- Fikir: Stringi iki alt stringe ayır
  - Sağ altsitringe henüz ayrıştırma işlemi tetkik edilmemiş (terminaller stringi)
  - Sol altstrin terminal ve terminal olmayan öğeler sahip
- Bölme noktası | ile gösterilsin
  - | stringin parçacı değildir
- Başlangıçta, giriş tetkik edilmemiş $x_1 x_2 \dots x_n$

Shift-Reduce Parsing

Aşağıdan Yukarıya ayrıştırma sadece iki tip hareket kullanır: *Shift* ve *Reduce*

- Shift: |'yı bir sağa hareket ettir

- Bir terminali sol altstringe kaydır

$$ABC|xyz \Rightarrow ABCx|yz$$

$$E + (| \text{int}) \Rightarrow E + (\text{int} |)$$

- Reduce: Sol altstringin sağında *ters kural* (üretim)

- $A \rightarrow xy$ bir kurala, o zaman

$$Cbxy|ijk \Rightarrow CbA|ijk$$

- $E \rightarrow E + (E)$ bir kurala, o zaman

$$E + (\underline{E + (E)} |) \Rightarrow E + (\underline{E} |)$$

Sadece Reduce Örneği

---

int * int | + int

int * T | + int

reduce $T \rightarrow \text{int}$

reduce $T \rightarrow \text{int} * T$

T + int |

T + T |

T + E |

E |

reduce $T \rightarrow \text{int}$

reduce $E \rightarrow T$

reduce $E \rightarrow T + E$

Shift-Reduce Ayırıştırma Örneği

---

int * int + int	shift
int * int + int	shift
int * int + int	shift
int * int + int	reduce $T \rightarrow \text{int}$
int * T + int	reduce $T \rightarrow \text{int} * T$
T + int	shift
T + int	shift
T + int	reduce $T \rightarrow \text{int}$
T + T	reduce $E \rightarrow T$
T + E	reduce $E \rightarrow T + E$
E	

Örnek 1: Shift-Reduce Ayırıştırma (1)

| int * int + int

↑ int * int + int

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (2)

| int * int + int

int | * int + int

int * int + int
↑

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (3)

| int * int + int

int | * int + int

int * | int + int

int * int + int
          ↑

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (4)

| int * int + int

int | * int + int

int * | int + int

int * int | + int

int * int + int

↑

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (5)

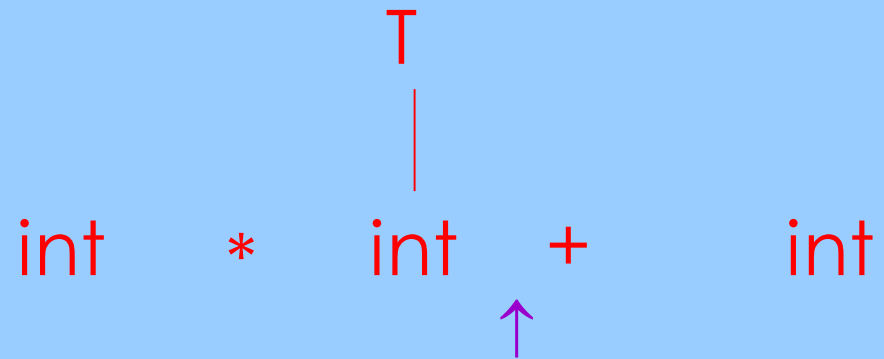
| int * int + int

int | * int + int

int * | int + int

int * int | + int

int * T | + int

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (6)

| int * int + int

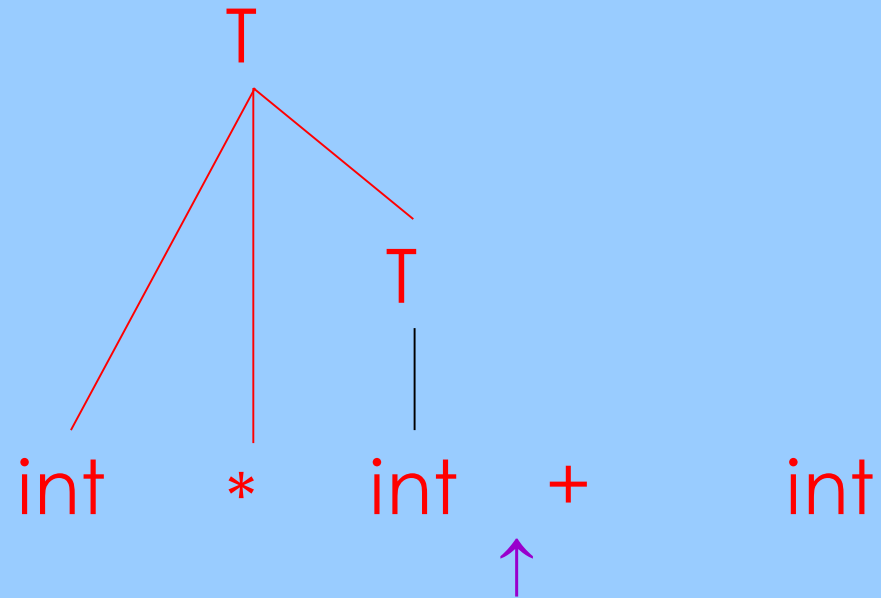
int | * int + int

int * | int + int

int * int | + int

int * T | + int

T | + int

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (7)

| int * int + int

int | * int + int

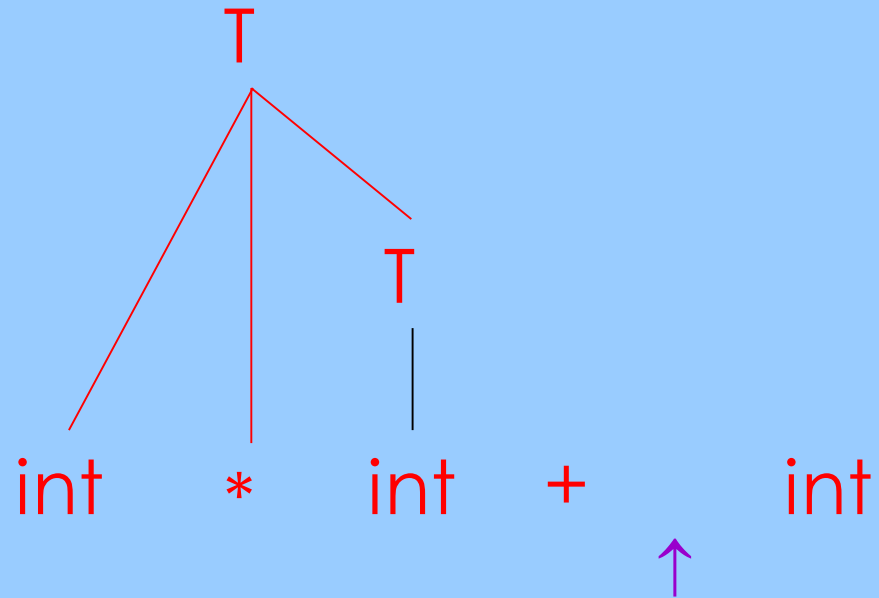
int * | int + int

int * int | + int

int * T | + int

T | + int

T + | int

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (8)

| int * int + int

int | * int + int

int * | int + int

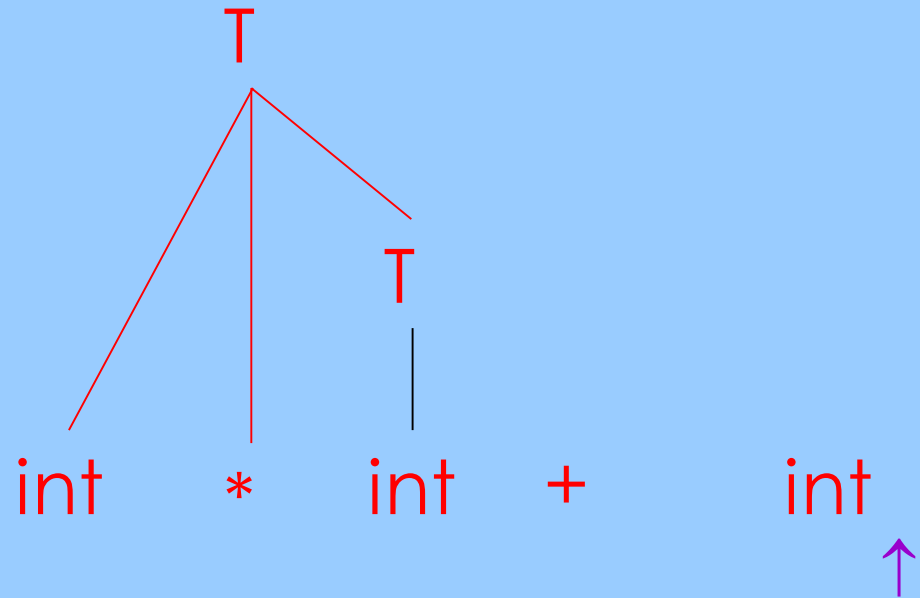
int * int | + int

int * T | + int

T | + int

T + | int

T + int |

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (9)

| int * int + int

int | * int + int

int * | int + int

int * int | + int

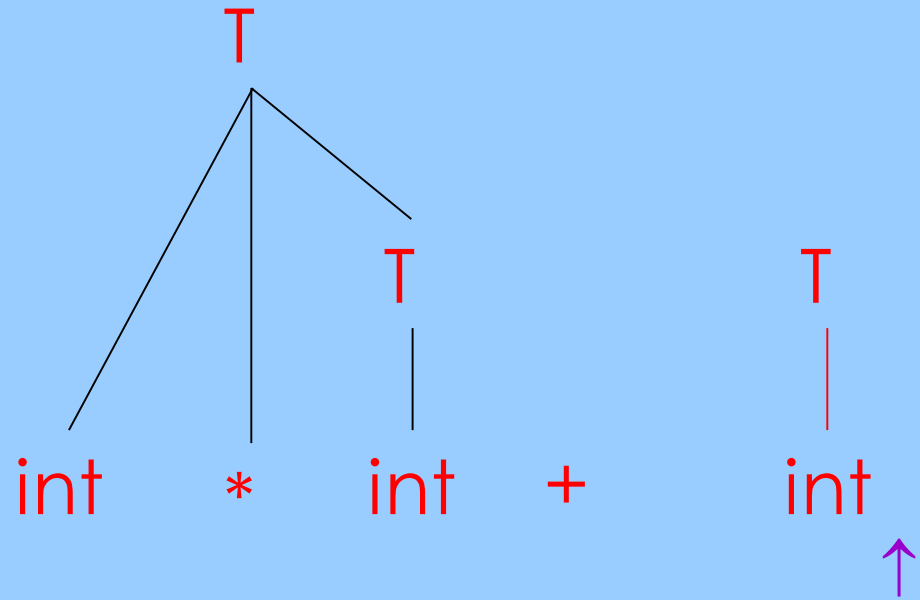
int * T | + int

T | + int

T + | int

T + int |

T + T |

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (10)

| int * int + int

int | * int + int

int * | int + int

int * int | + int

int * T | + int

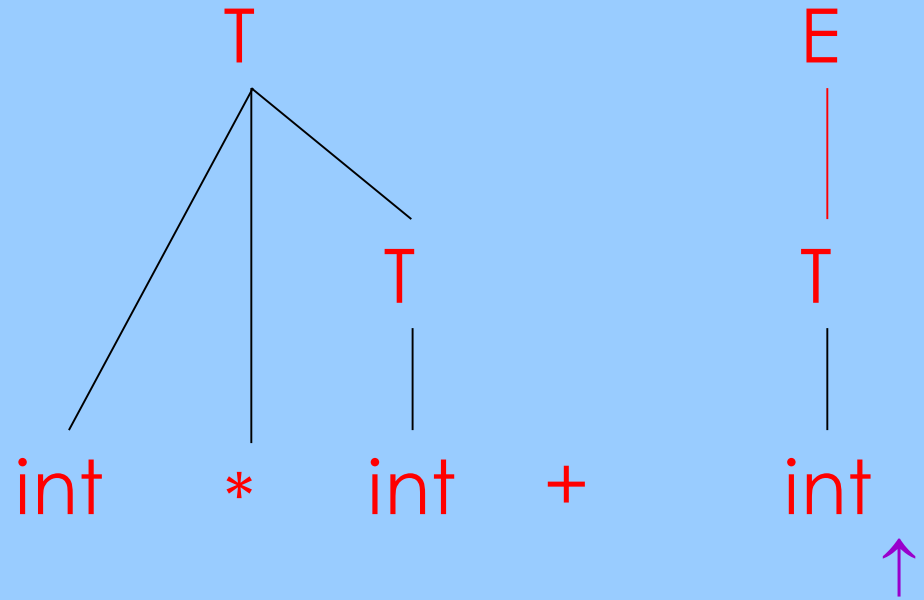
T | + int

T + | int

T + int |

T + T |

T + E |

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (1 1)

| int * int + int

int | * int + int

int * | int + int

int * int | + int

int * T | + int

T | + int

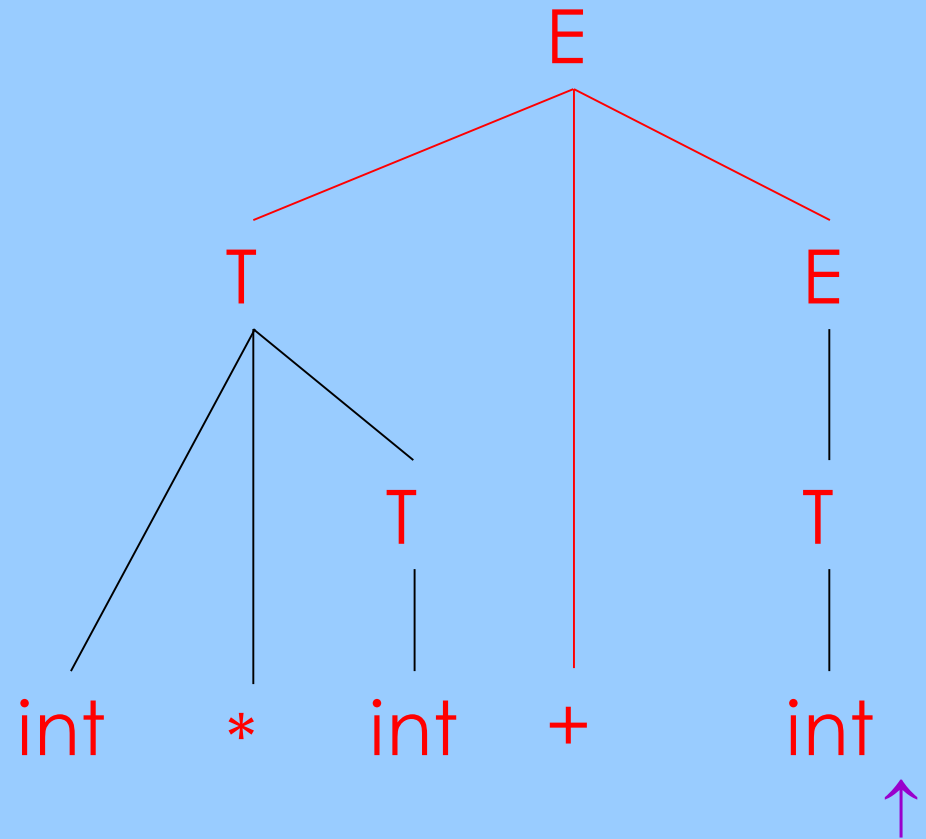
T + | int

T + int |

T + T |

T + E |

E |

Örnek 2: Shift-Reduce Ayırıştırma (1)

↑ int + (int) + (int)\$ shift

$E \rightarrow \text{int}$

$E \rightarrow E + (E)$

int + (int) + (int)

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (2)

↑ int + (int) + (int)\$ shift
int ↑ + (int) + (int)\$ red. $E \rightarrow int$

$E \rightarrow int$
 $E \rightarrow E + (E)$

int + (int) + (int)
↑

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (3)

↑ int + (int) + (int)\$ shift
int ↑ + (int) + (int)\$ red. $E \rightarrow \text{int}$
E ↑ + (int) + (int)\$ shift 3 kez

$E \rightarrow \text{int}$
 $E \rightarrow E + (E)$

E
/
int + (int) + (int)
↑

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (4)

↑ int + (int) + (int)\$ shift
int ↑ + (int) + (int)\$ red. $E \rightarrow \text{int}$
E ↑ + (int) + (int)\$ shift 3 kez
E + (int ↑) + (int)\$ red. $E \rightarrow \text{int}$

$E \rightarrow \text{int}$
 $E \rightarrow E + (E)$

E
/
int + (int) + (int)
↑

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (5)

$\uparrow \text{int} + (\text{int}) + (\text{int})\$$ shift
 $\text{int} \uparrow + (\text{int}) + (\text{int})\$$ red. $E \rightarrow \text{int}$
 $E \uparrow + (\text{int}) + (\text{int})\$$ shift 3 kez
 $E + (\text{int} \uparrow) + (\text{int})\$$ red. $E \rightarrow \text{int}$
 $E + (E \uparrow) + (\text{int})\$$ shift

$E \rightarrow \text{int}$
 $E \rightarrow E + (E)$

$$\begin{array}{ccccccc} & E & & E & & & \\ & / & & / & & & \\ \text{int} & + & (& \text{int} &) & + & (& \text{int} &) \end{array}$$

↑

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (6)

$\uparrow \text{int} + (\text{int}) + (\text{int})\$$ shift
 $\text{int} \uparrow + (\text{int}) + (\text{int})\$$ red. $E \rightarrow \text{int}$
 $E \uparrow + (\text{int}) + (\text{int})\$$ shift 3 kez
 $E + (\text{int} \uparrow) + (\text{int})\$$ red. $E \rightarrow \text{int}$
 $E + (E \uparrow) + (\text{int})\$$ shift
 $E + (E) \uparrow + (\text{int})\$$ red. $E \rightarrow E + (E)$

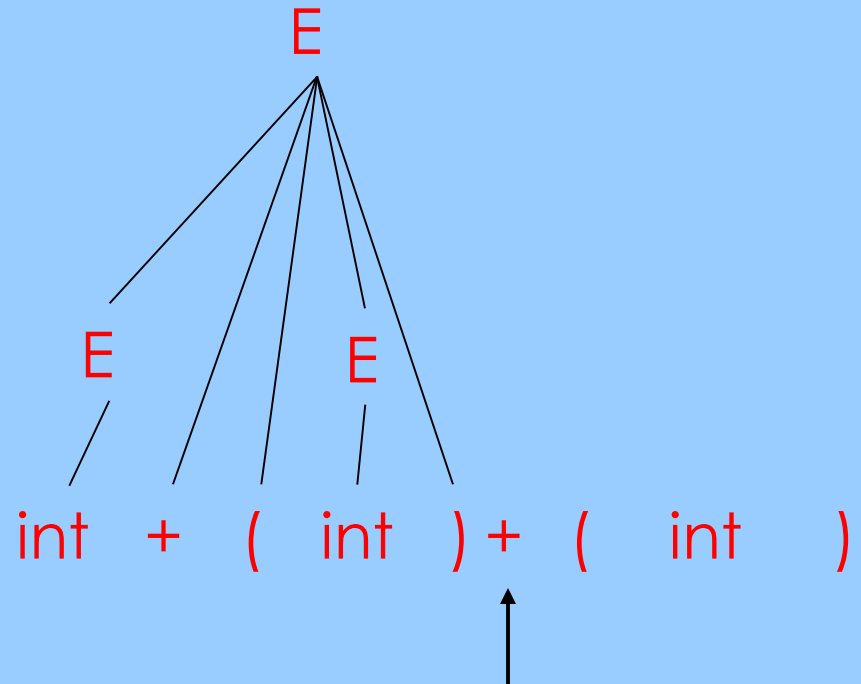
$E \rightarrow \text{int}$
 $E \rightarrow E + (E)$

$$\begin{array}{ccccccc} & E & & E & & & \\ & / & & / & & & \\ \text{int} & + & (& \text{int} &) & + & (& \text{int} &) \\ & & & & & & \uparrow & & \end{array}$$

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (7)

↑ int + (int) + (int)\$ shift
int ↑ + (int) + (int)\$ red. $E \rightarrow \text{int}$
E ↑ + (int) + (int)\$ shift 3 kez
E + (int ↑) + (int)\$ red. $E \rightarrow \text{int}$
E + (E ↑) + (int)\$ shift
E + (E) ↑ + (int)\$ red. $E \rightarrow E + (E)$
E ↑ + (int)\$ shift 3 kez

$E \rightarrow \text{int}$
 $E \rightarrow E + (E)$

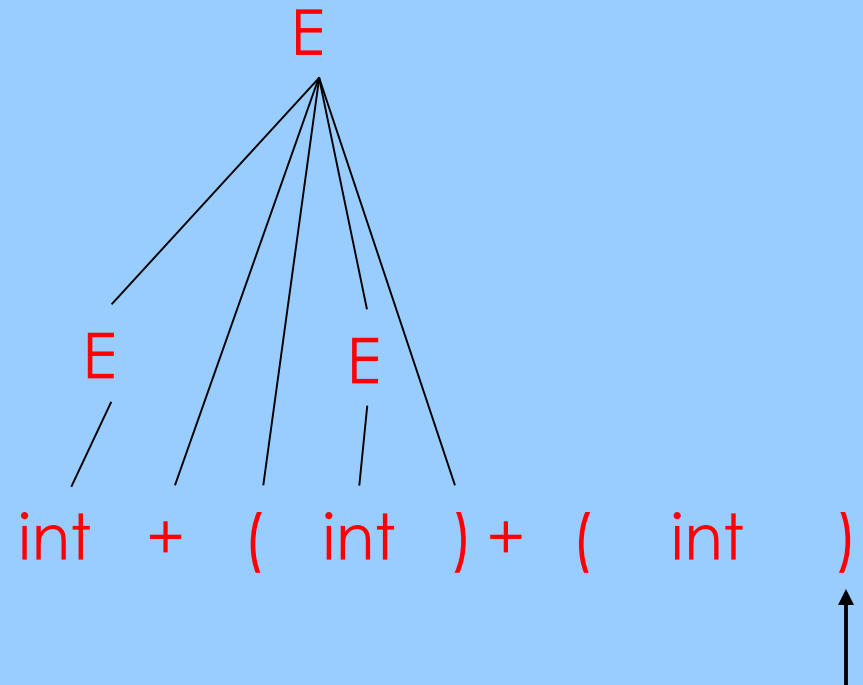

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (8)

$\uparrow$ int + (int) + (int)\$ shift
int $\uparrow$ + (int) + (int)\$ red. $E \rightarrow \text{int}$
E $\uparrow$ + (int) + (int)\$ shift 3 kez
E + (int $\uparrow$) + (int)\$ red. $E \rightarrow \text{int}$
E + (E $\uparrow$) + (int)\$ shift
E + (E) $\uparrow$ + (int)\$ red. $E \rightarrow E + (E)$
E $\uparrow$ + (int)\$ shift 3 kez
E + (int $\uparrow$)\$ red. $E \rightarrow \text{int}$

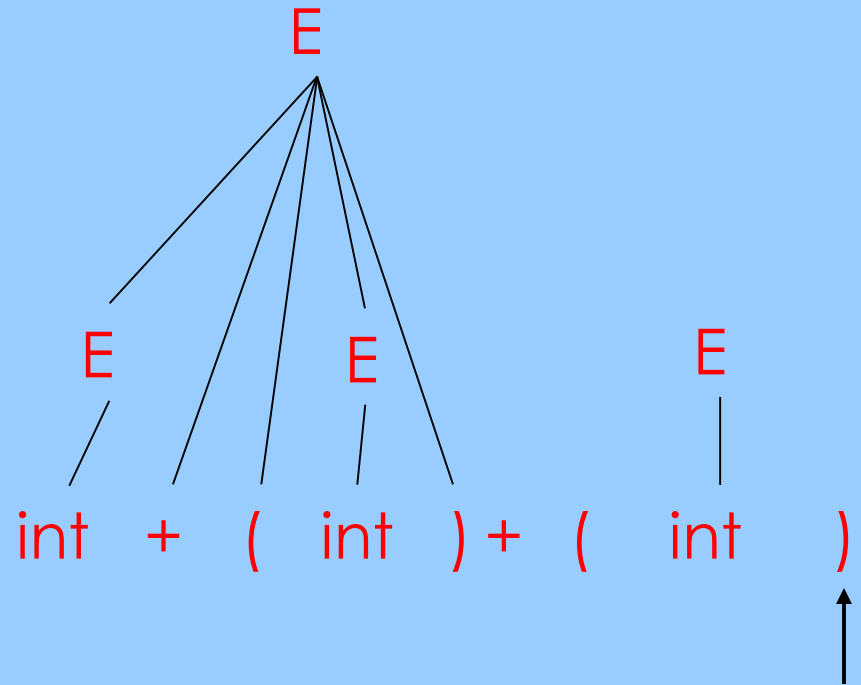
$E \rightarrow \text{int}$
 $E \rightarrow E + (E)$

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (9)

↑ int + (int) + (int)\$ shift
int ↑ + (int) + (int)\$ red. $E \rightarrow \text{int}$
E ↑ + (int) + (int)\$ shift 3 kez
E + (int ↑) + (int)\$ red. $E \rightarrow \text{int}$
E + (E ↑) + (int)\$ shift
E + (E) ↑ + (int)\$ red. $E \rightarrow E + (E)$
E ↑ + (int)\$ shift 3 kez
E + (int ↑)\$ red. $E \rightarrow \text{int}$
E + (E ↑)\$ shift

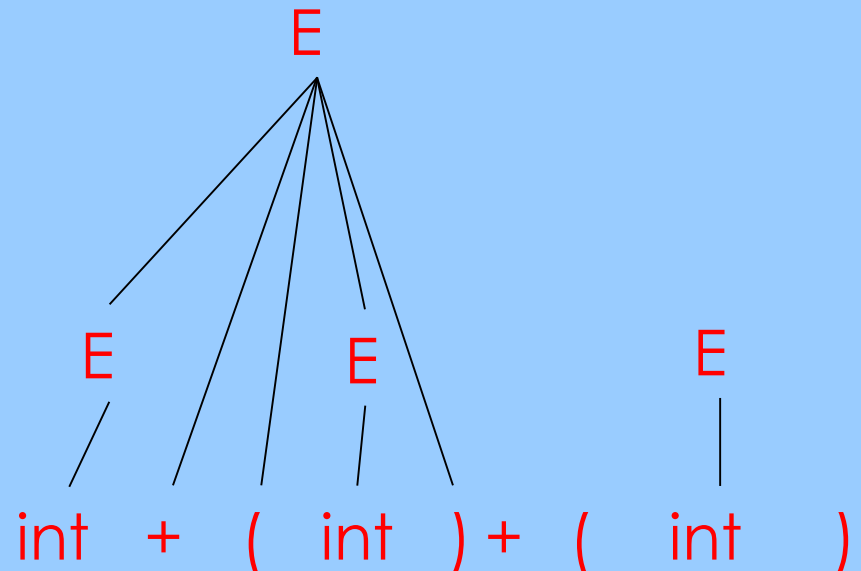
$E \rightarrow \text{int}$
 $E \rightarrow E + (E)$

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (10)

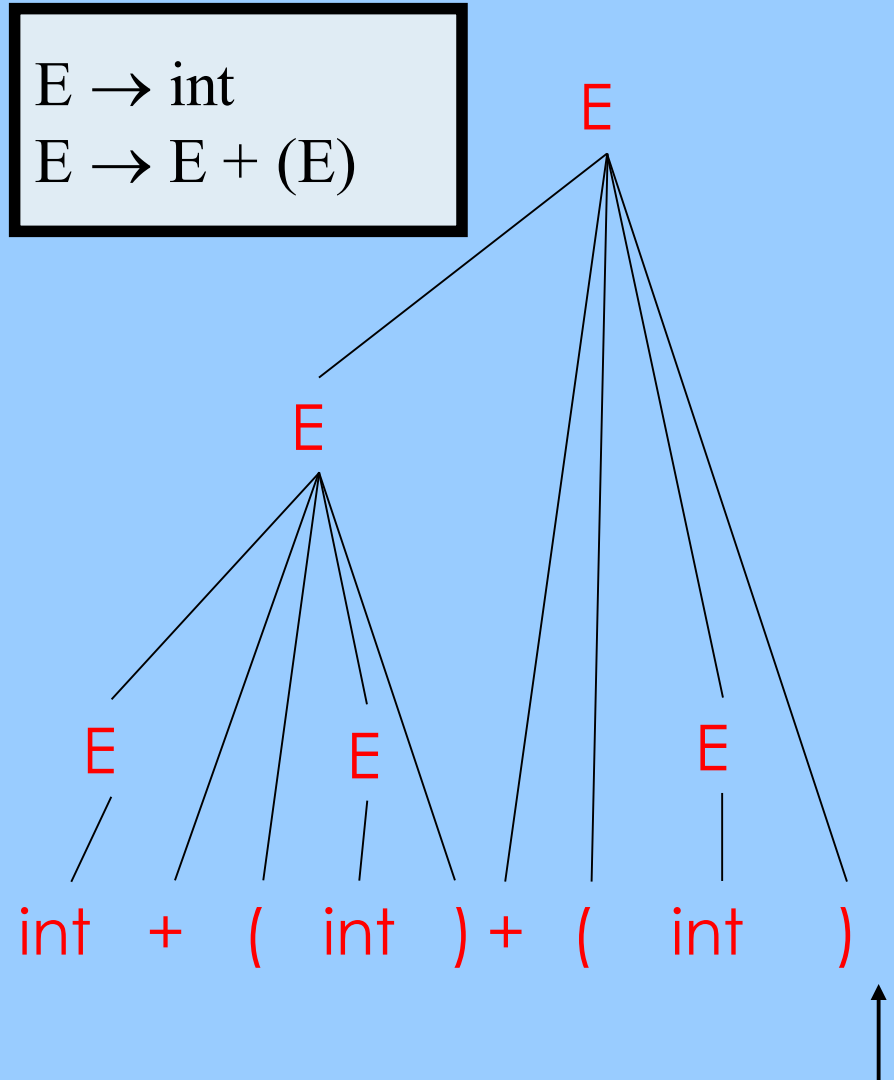
↑ int + (int) + (int)\$ shift
int ↑ + (int) + (int)\$ red. $E \rightarrow \text{int}$
E ↑ + (int) + (int)\$ shift 3 kez
E + (int ↑) + (int)\$ red. $E \rightarrow \text{int}$
E + (E ↑) + (int)\$ shift
E + (E) ↑ + (int)\$ red. $E \rightarrow E + (E)$
E ↑ + (int)\$ shift 3 kez
E + (int ↑)\$ red. $E \rightarrow \text{int}$
E + (E ↑)\$ shift
E + (E) ↑ \$ red. $E \rightarrow E + (E)$

$E \rightarrow \text{int}$
 $E \rightarrow E + (E)$

Örnek: Shift-Reduce Ayırıştırma (1 1)

$\uparrow \text{int} + (\text{int}) + (\text{int})\$$	shift
$\text{int} \uparrow + (\text{int}) + (\text{int})\$$	red. $E \rightarrow \text{int}$
$E \uparrow + (\text{int}) + (\text{int})\$$	shift 3 kez
$E + (\text{int} \uparrow) + (\text{int})\$$	red. $E \rightarrow \text{int}$
$E + (E \uparrow) + (\text{int})\$$	shift
$E + (E) \uparrow + (\text{int})\$$	red. $E \rightarrow E + (E)$
$E \uparrow + (\text{int})\$$	shift 3 kez
$E + (\text{int} \uparrow) \$$	red. $E \rightarrow \text{int}$
$E + (E \uparrow) \$$	shift
$E + (E) \uparrow \$$	red. $E \rightarrow E + (E)$
$E \uparrow \$$	accept

Örnek 3: Shift-Reduce Ayırıştırma

Örneği

Stack	Input	Action
\$	a b b c d e \$	Shift
\$ a	b b c d e \$	Shift
\$ a b	b c d e \$	Reduce $A \Rightarrow b$
\$ a A	b c d e \$	Shift
\$ a A b	c d e \$	Shift
\$ a A b c	d e \$	Reduce $A \Rightarrow A b c$
\$ a A	d e \$	Shift
\$ a A d	e \$	Reduce $B \Rightarrow d$
\$ a A B	e \$	Shift
\$ a A B e	\$	Reduce $S \Rightarrow a A B$
\$	\$	e

$S \Rightarrow a A B e$

$A \Rightarrow A b c \mid b$

$B \Rightarrow d$

İzi nasıl koruruz?

Sol parça stringi **yığın (stack)** olarak uygulanır

- Yığının tepesinde ↑ vardır
- **Shift:**
  - Yığına bir terminal koyar
- **Reduce:**
  - Yığından 0 ya da daha fazla sembol alır
  - Bu semboller bir kuralın sağ tarafındadır
  - Yığına bir terminal olmayan koyar (production LHS)

LR

parse "a b b c d e"

Grammer:

$S \rightarrow a A B e$

$A \rightarrow A b c \mid b$

$B \rightarrow d$

Bir cümle indirgeme:

a b b c d e

a A b c d e

a A d e

a A B e

S

Ağaç bir sağ türetmeye uyar:

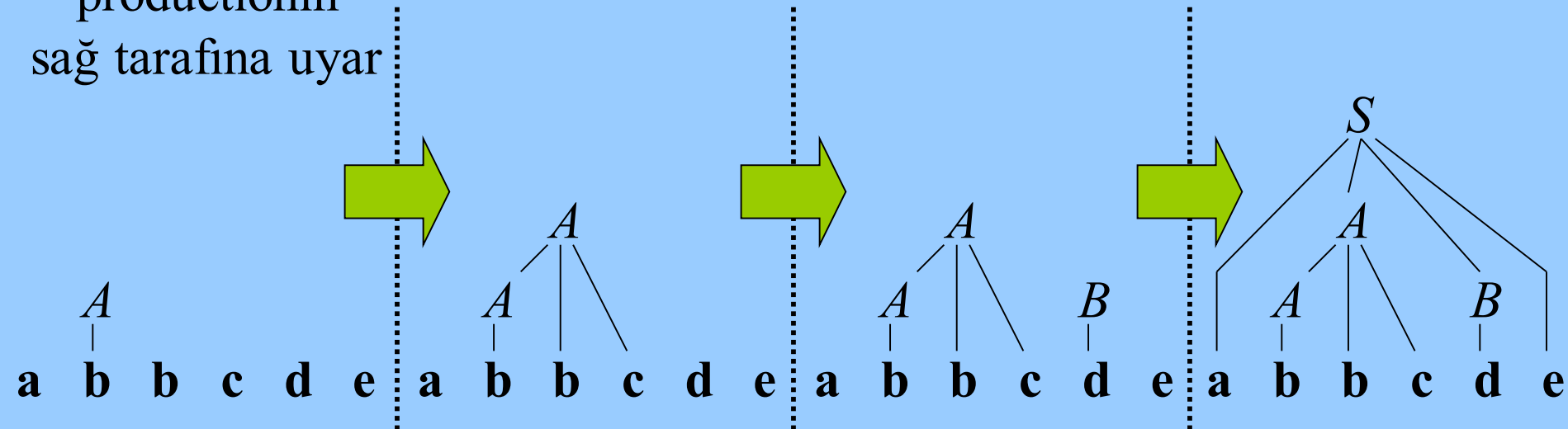
$S \Rightarrow a A B e$

$\Rightarrow a A d e$

$\Rightarrow a A b c d e$

$\Rightarrow a b b c d e$

Bunlar
productionın
sağ tarafına uyar

LR(0) Ayırıştırıcı

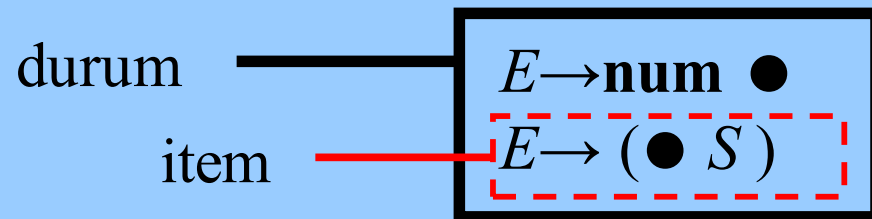
- Soldan-sağa (Left-to-right) tarama, sağ (Right-most) türetme, “sıfır” ileri bakma (look-ahead) karakteri
- Çoğu dil gramerlerini idarede çok zayıf (*mesela*, “sum” grameri)
- Fakat fazla karışık ayırıştırıcılar için bize ön hazırlık yapmaya yardım eder

LR(0) Durumları

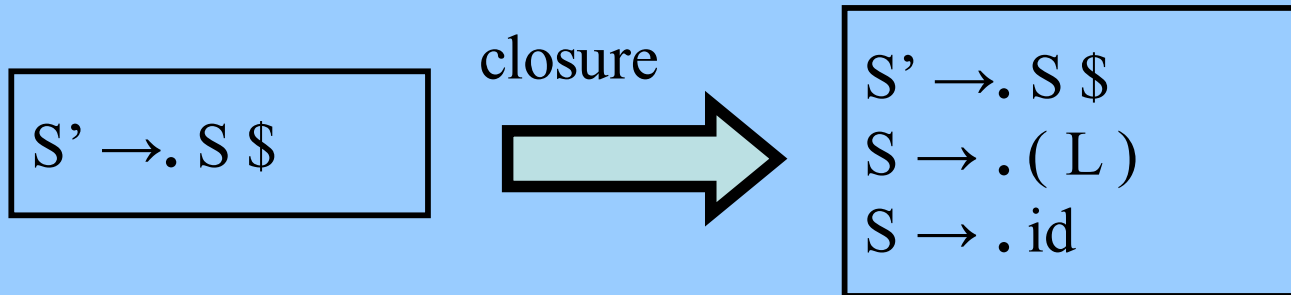

- Bir durum olası indirgemeler için ilerleme izini koruyan *item*lar kümesidir
- Bir $LR(0)$ item'i i kuralın sağ tarafında bir yerde "." ayıracıyla ayrılmış dilden bir kuraldır s a production

- "."dan önceki şeyler: zaten yığındadır (indirgenecek olası γ 'lerin başlangıcı)
- "."dan sonraki şeyler: bir sonra bakacağımızdır
- α öneki (prefixi) durumun kendisiyle temsil edilir

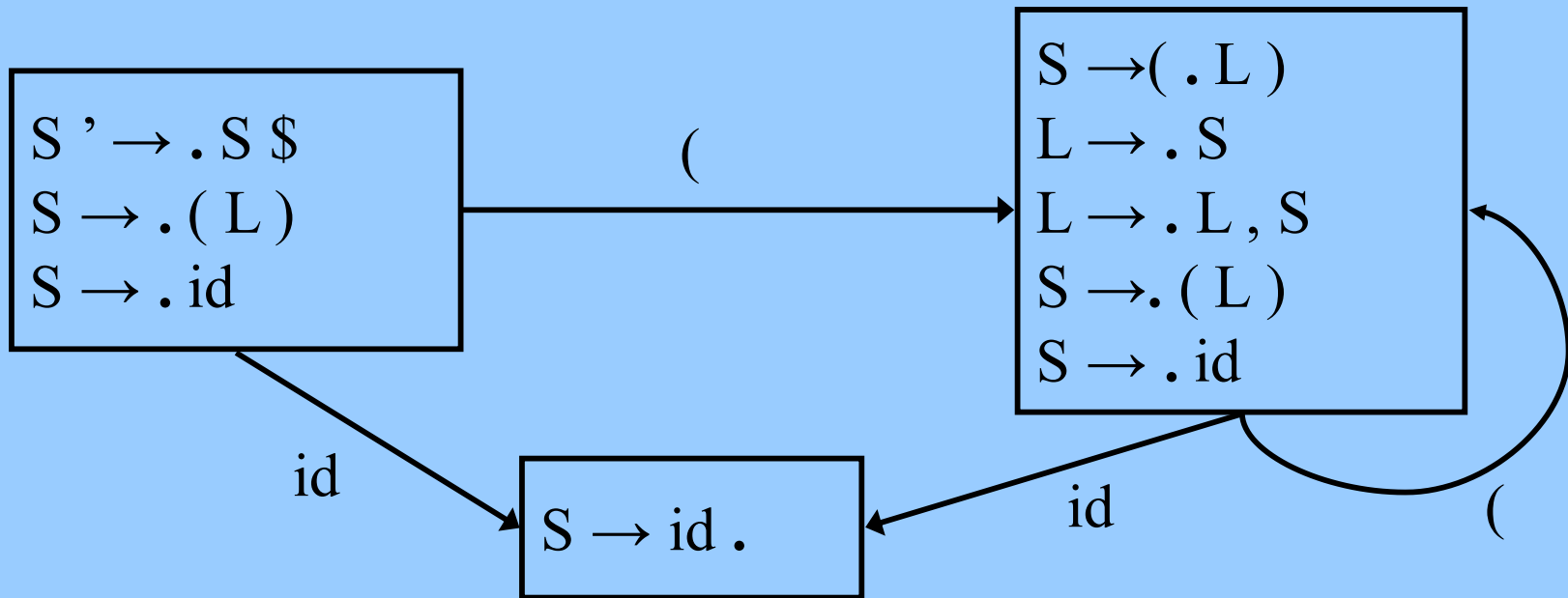
Başlangıç Durumu & Kapalılık (Closure)

$$\begin{array}{l} S \rightarrow (L) \mid id \\ L \rightarrow S \mid L, S \end{array}$$

Bir yığını okuyacak DFA inşası:

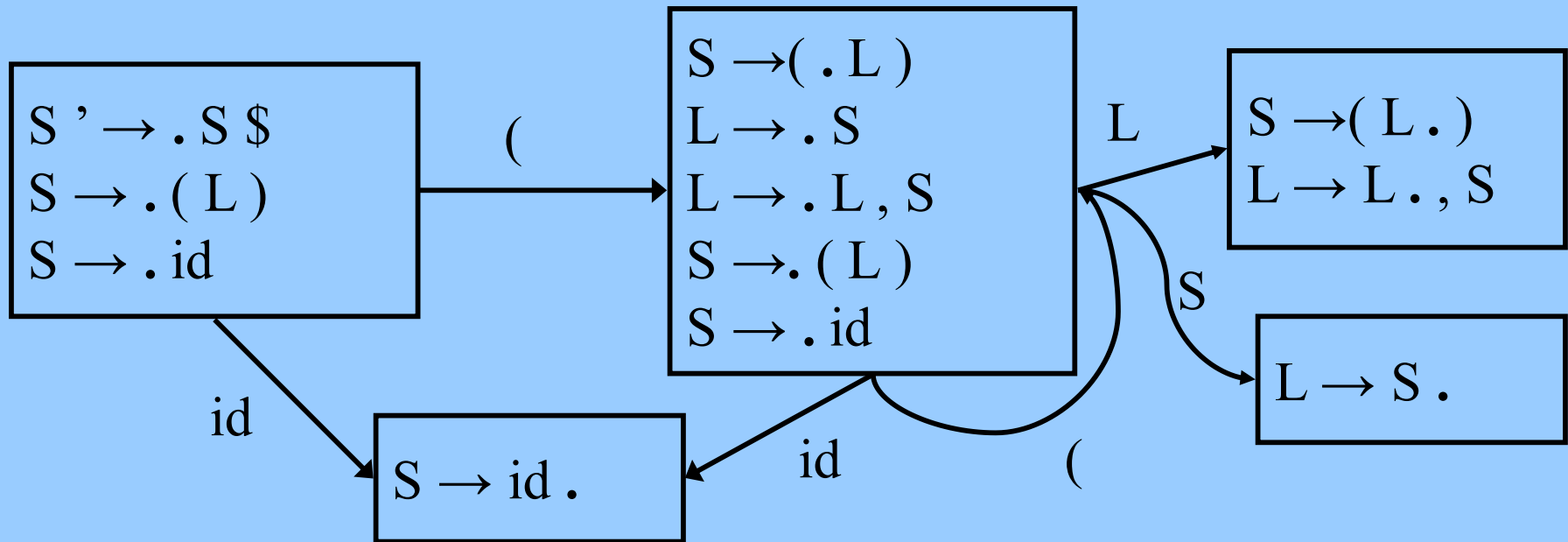
- İlk adım: $S' \rightarrow S \$$ kurallı augment gramer
- DFA'nın başlangıç durumu: boş yığın = $S' \rightarrow \cdot S \$$
- Bir durumu *Closure'u* sol tarafı durumda bir item'da bulunan tüm kurallar için "."dan hemen sonra item'lar ekler
  - Bir sonra indirgenecek olası kurallar kümesi
  - Eklenen itemlar başta yerleşmiş "."ya sahiptir: yığındaki bu itemlar için henüz sembol yok

Terminal Semboller Uygulama

$$S \rightarrow (L) \mid id$$
$$L \rightarrow S \mid L , S$$

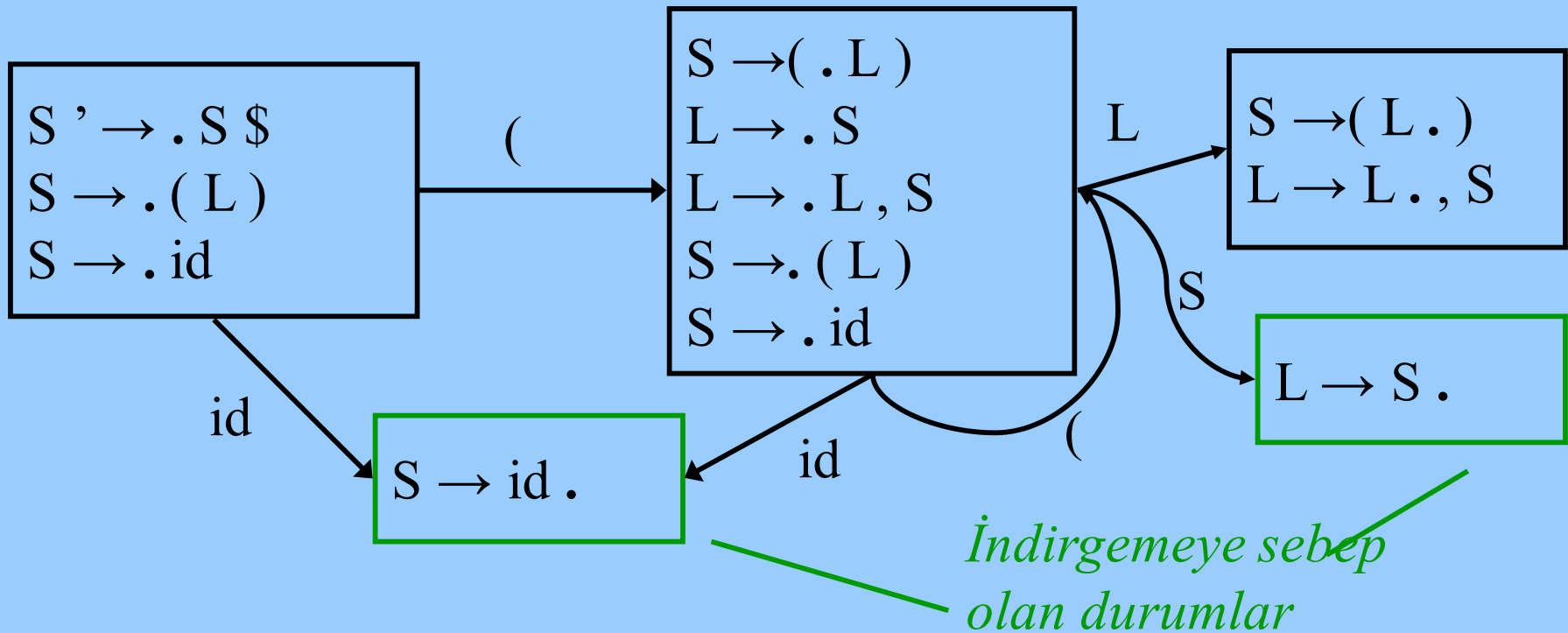
Yeni durumda, noktadan hemen sonra uygun giriş sembolüne sahip tüm itemları dahil et, bu itemlar üzerinde ilerle ve, *closure*'u kabul et.

Terminal Olmayan Semboller Uygulama

$$S \rightarrow (L) \mid id$$
$$L \rightarrow S \mid L, S$$

- Yığındaki terminal olmayan sembolere sanki terminalmiş gibi davranılır (indirgeme ile eklenenler hariç)

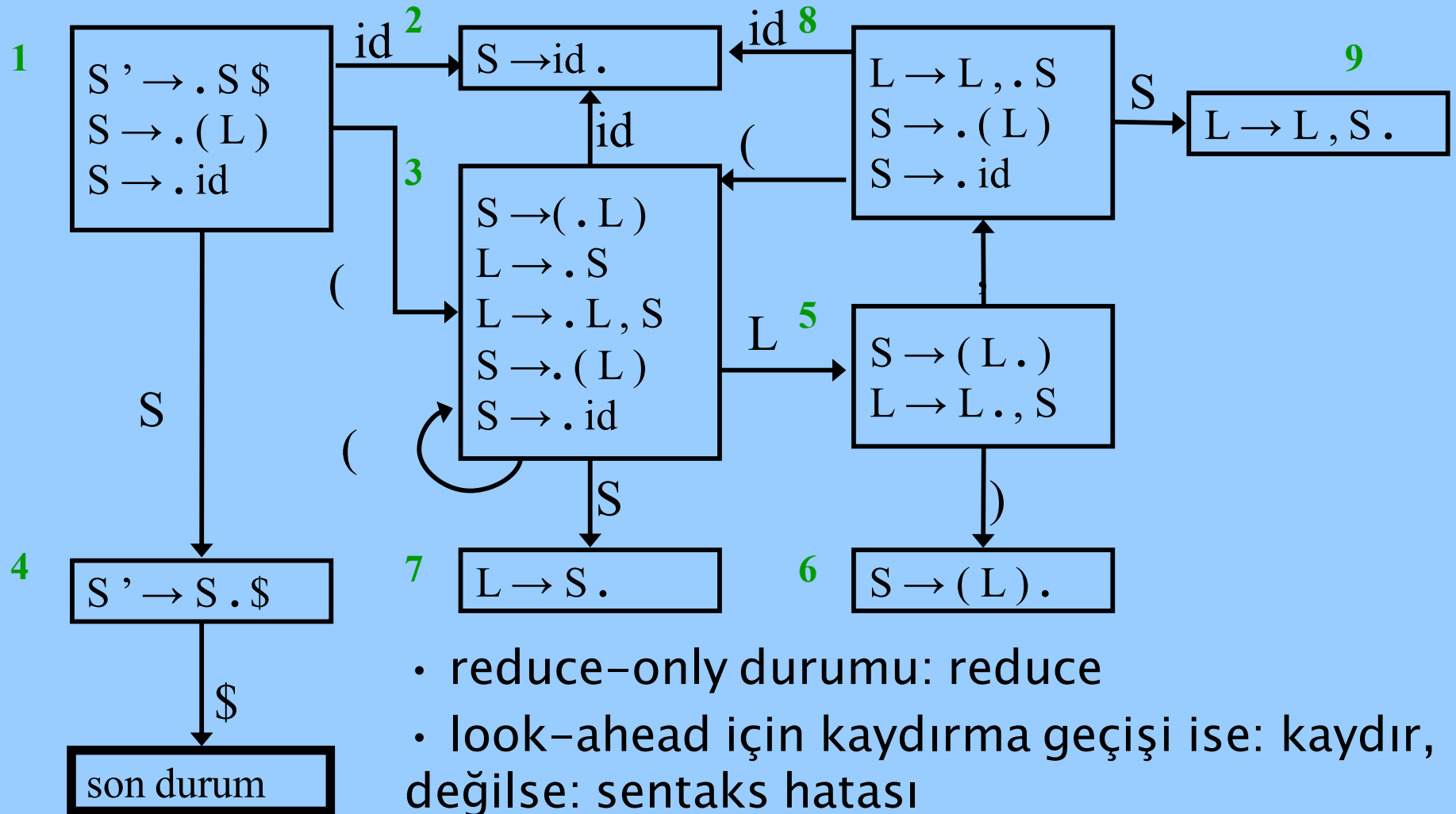
Reduce Hareketini Uygulama

$$S \rightarrow (L) \mid id$$
$$L \rightarrow S \mid L, S$$

- Yığından sağ tarafı al, sol tarafla yer değiştir
 $X (X \rightarrow Y)$

Tam DFA

$S \rightarrow (L) \mid id$
 $L \rightarrow S \mid L, S$

Ayrıştırma Örneği: ((x),y)

$$S \rightarrow (L) \mid id$$

$$L \rightarrow S \mid L, S$$

türetme

((x),y) ←

((x),y) ←

((x),y) ←

((x),y) ←

((S),y) ←

((L),y) ←

((L),y) ←

(S,y) ←

(L,y) ←

(L,y) ←

(L,y) ←

(L,S) ←

(L) ←

(L) ←

S

yığın

1

1 (3

1 (3 (3

1 (3 (3 x2

1 (3 (3 S7

1 (3 (3 L5

1 (3 (3 L5)6

1 (3 S7

1 (3 L5

1 (3 L5 , 8

1 (3 L5 , 8 y2

1 (3 L5 , 8 S9

1 (3 L5

1 (3 L5)6

1 S4

giriş

((x),y)

(x),y)

x),y)

),y)

),y)

),y)

,y)

,y)

,y)

y)

)

)

)

\$

hareket

shift, goto 3

shift, goto 3

shift, goto 2

reduce S→id

reduce L→S

shift, goto 6

reduce S→(L)

reduce L→S

shift, goto 8

shift, goto 9

reduce S→id

reduce L→L,S

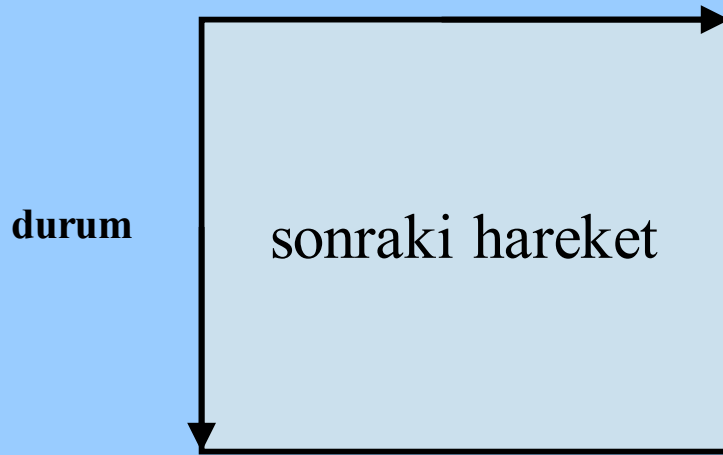
shift, goto 6

reduce S→(L)

done

Gerçekleştirme: LR Ayırıştırma Tablosu

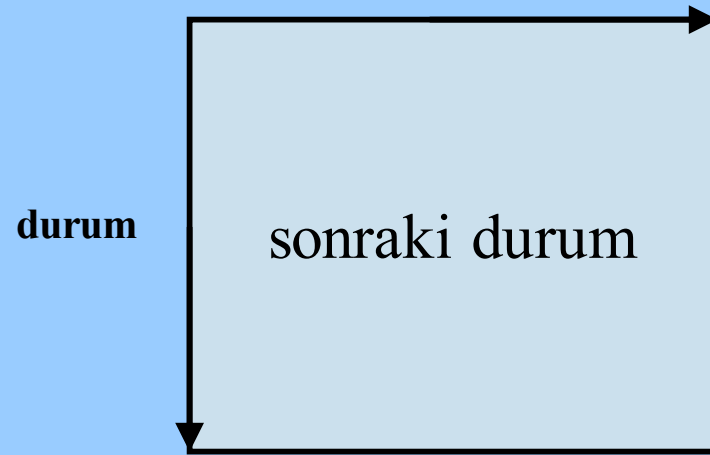
giriş (terminal) sembolleri

Hareket (Action) tablosu

Shift ya da reduce'a karar verecek her adımda kullanılır

terminal olmayan semboller

Git (Goto) tablosu

Bir sonraki duruma karar vermek için sadece reduce'ta kullanılır

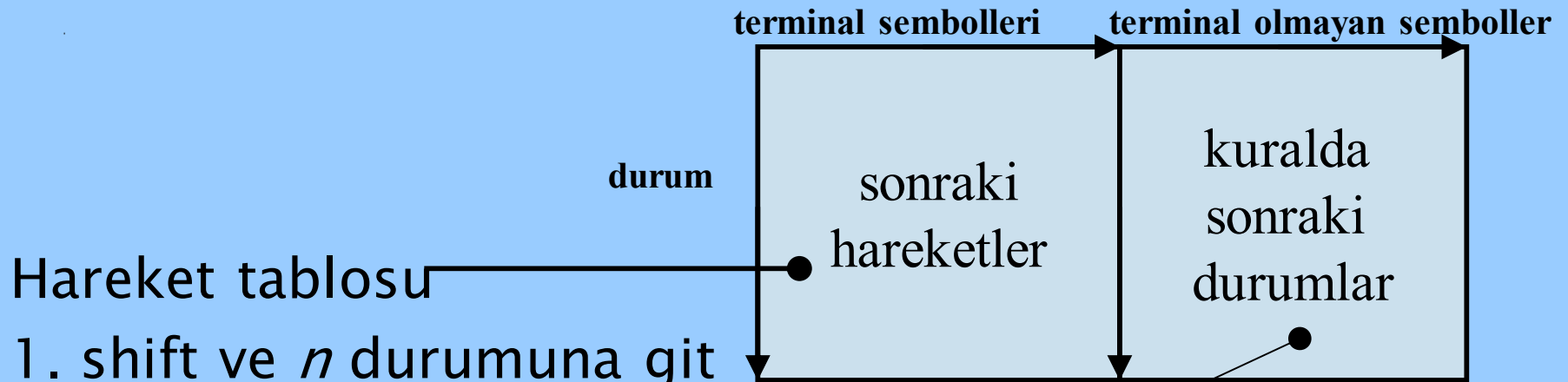
$\xrightarrow{a}$

$X \rightarrow \gamma \blacksquare$

$\xrightarrow{X}$

Shift-Reduce Ayırıştırma Tablosu

Hareket tablosu

1. shift ve n durumuna git

2. reduce $X \rightarrow \gamma$ kullanarak

- γ sembolleri yığından al
  - Yığının üstündeki durum etiketini kullanarak X in goto tablosunda X 'e bak ve o duruma git
-
- DFA + yığın = push-down automaton (PDA)

Liste Gramer Ayırıştırma Tablosu

	(	)	id	,	\$	S	L
1	s3		s2			g4	
2	S→id	S→id	S→id	S→id	S→id		
3	s3		s2			g7	g5
4					accept		
5		s6		s8			
6	S→(L)	S→(L)	S→(L)	S→(L)	S→(L)		
7	L→S	L→S	L→S	L→S	L→S		
8	s3		s2			g9	
9	L→L,S	L→L,S	L→L,S	L→L,S	L→L,S		

Shift-reduce Ayırıştırma Örneği

- Gramer

$$S' \rightarrow S$$

$$S \rightarrow (S)S \mid \lambda$$

- Ayırıştırma hareketleri

Yığın	Giriş	Hareket
\$	(( )) \$	
\$ (	( )) \$	
\$ ((	)) \$	
\$ ((S	)) \$	
\$ ((S)	) \$	
\$ ((S) S	) \$	
\$ (S	) \$	
\$ (S)	\$	
\$ (S) S	\$	
\$ S	\$	

- Tersisi

- Sağ türetme

- Soldan sağa

1	$\Rightarrow (( ))$
2	$\Rightarrow (( ))$
3	$\Rightarrow (( ))$
4	$\Rightarrow ((S))$
5	$\Rightarrow ((S))$
6	$\Rightarrow ((S) S)$
7	$\Rightarrow (S)$
8	$\Rightarrow (S)$
9	$\Rightarrow (S) S$
10 S'	$\Rightarrow S$

Shift-reduce Ayırıştırma Örneği

- Gramer

$S' \rightarrow S$

$S \rightarrow (S)S \mid \lambda$

- Ayırıştırma hareketleri

Yığın	Giriş	Hareket		
\$	(( )) \$	shift	1	$\Rightarrow (( ))$
\$ (	(( )) \$	shift	2	$\Rightarrow (( ))$
\$ ((	(( )) \$	reduce $S \rightarrow \lambda$	3	$\Rightarrow (( ))$
\$ ((S	(( )) \$	shift	4	$\Rightarrow ((S))$
\$ ((S)	(( )) \$	reduce $S \rightarrow \lambda$	5	$\Rightarrow ((S))$
\$ ((S) S	(( )) \$	reduce $S \rightarrow (S) S$	6	$\Rightarrow ((S) S)$
\$ (S	(( )) \$	shift	7	$\Rightarrow (S)$
\$ (S)	(( )) \$	reduce $S \rightarrow \lambda$	8	$\Rightarrow (S)$
\$ (S) S	(( )) \$	reduce $S \rightarrow (S) S$	9	$\Rightarrow (S) S$
\$ S	(( )) \$	accept	10	$\Rightarrow S$

Geçerli prefix (red arrow pointing to the stack state at step 4: \$ ((S))\$)

handle - işleyici (red arrow pointing to the stack state at step 5: \$ ((S))\$)

Shift-Reduce Ayırıştırma

Yığın	Giriş	Hareket
\$	a b b c d e \$	Shift
\$ a	b b c d e \$	Shift
\$ a b	b c d e \$	Reduce A $\Rightarrow$ b
\$ a A	b c d e \$	Shift
\$ a A b	c d e \$	Shift
\$ a A b c	d e \$	Reduce A $\Rightarrow$ A b c
\$ a A	d e \$	Shift
\$ a A d	e \$	Reduce B $\Rightarrow$ d
\$ a A B	e \$	Shift
\$ a A B e	\$	Reduce S $\Rightarrow$ a A B
\$	\$	e

S $\Rightarrow$ a A B e

A $\Rightarrow$ A b c | b

B $\Rightarrow$ d

Örnek için Ayırıştırma Tablosu

Durum	a	b	c	d	e	\$	S	A	B
0	s1								
1		s3						2	
2		s5		s6					4
3		r3		r3					
4					s7				
5			s8						
6					r4				
7						acc			
8		r2		r2					

1: $S \Rightarrow a A B e$

2: $A \Rightarrow A b c$

3: $A \Rightarrow b$

4: $B \Rightarrow d$

Action kısmı

Goto kısmı

s, duruma shift anlamına gelir

r bu numaralı kurala
reduce anlamına gelir

Terimler

- **Right sentential form**
  - Bir sağdan türetmede cümlesel form
- **Geçerli prefix**
  - Ayırıştırma yığının üstündeki semboller sırası
- **İşleyici**
  - Reduction'ın uygulanabildiği + reduction için kuralın kullanıldığı sağ cümlesel form + pozisyon
- **LR(0) item**
  - Sağ tarafında ayrılmış pozisyonlu kural (üretim)
- **Right sentential form**
  - $(S) S$
  - $((S) S)$
- **Viable prefix**
  - $(S) S, (S), (S, ($
  - $((S) S, ((S), ((S , ((, ($
- **Handle**
  - $(S) S.$ with $S \rightarrow \lambda$
  - $(S) S .$ with $S \rightarrow \lambda$
  - $((S) S .)$ with $S \rightarrow (S) S$
- **LR(0) item**
  - $S \rightarrow (S) S.$
  - $S \rightarrow (S) . S$
  - $S \rightarrow (S .) S$
  - $S \rightarrow (. S) S$
  - $S \rightarrow . (S) S$

İtemlerin Sonlu Otomatu (DFA)

Grammer:

$S' \rightarrow S$

$S \rightarrow (S)S$

$S \rightarrow \lambda$

İtemler:

$S' \rightarrow .S$

$S' \rightarrow S.$

$S \rightarrow .(S)S$

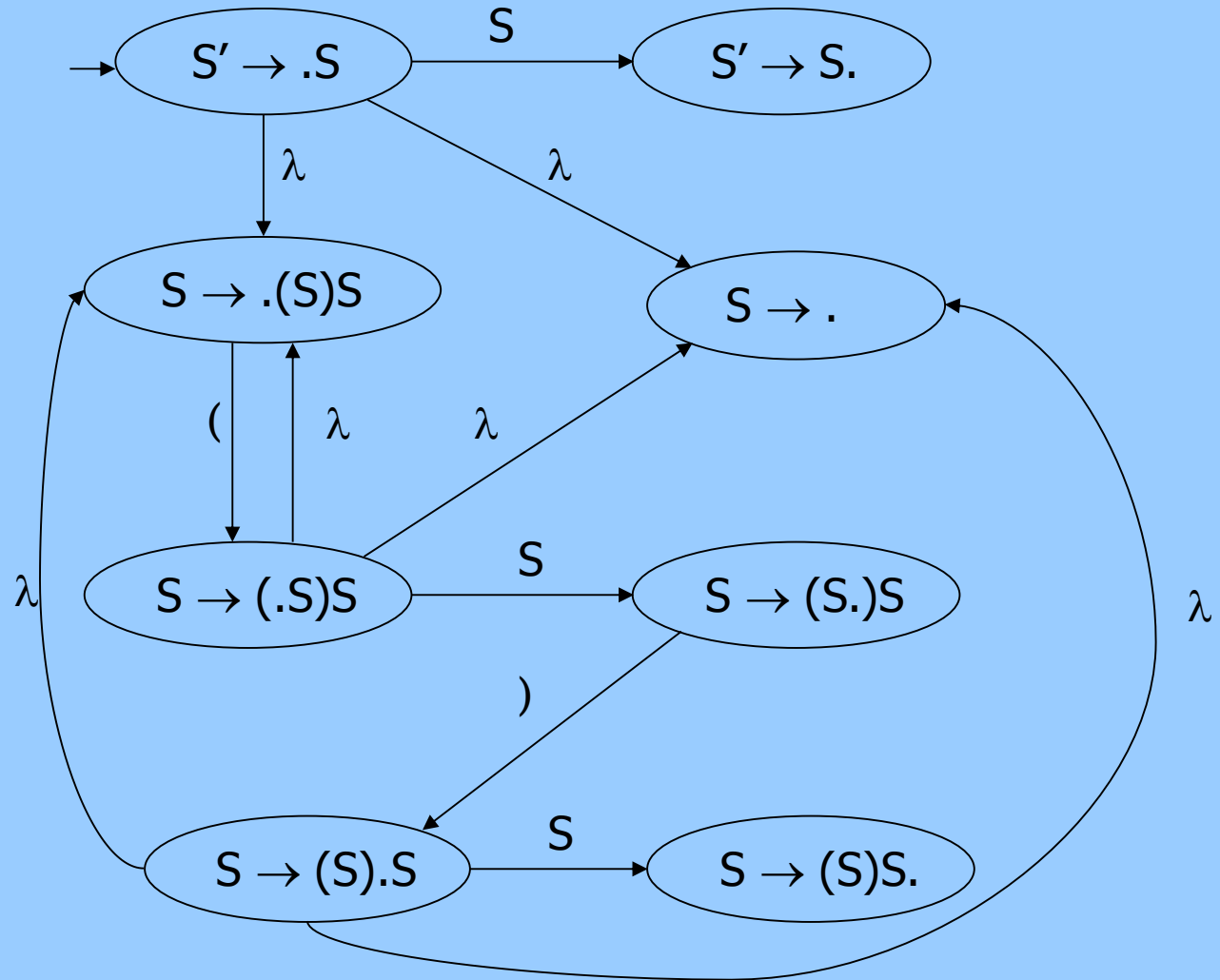
$S \rightarrow (.S)S$

$S \rightarrow (S.)S$

$S \rightarrow (S).S$

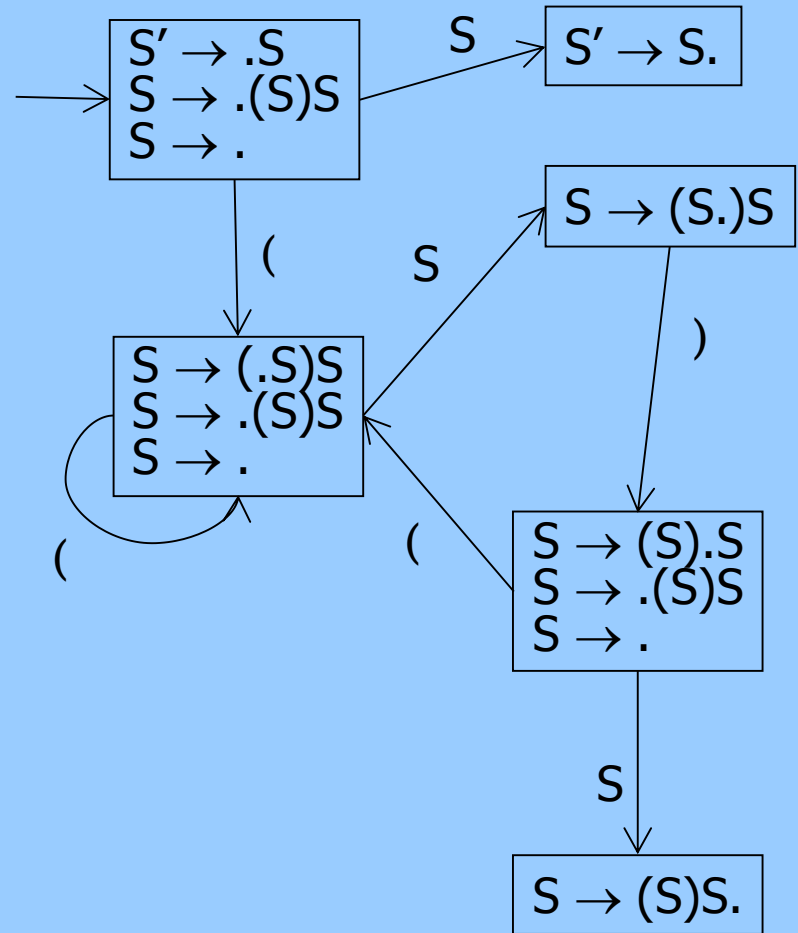
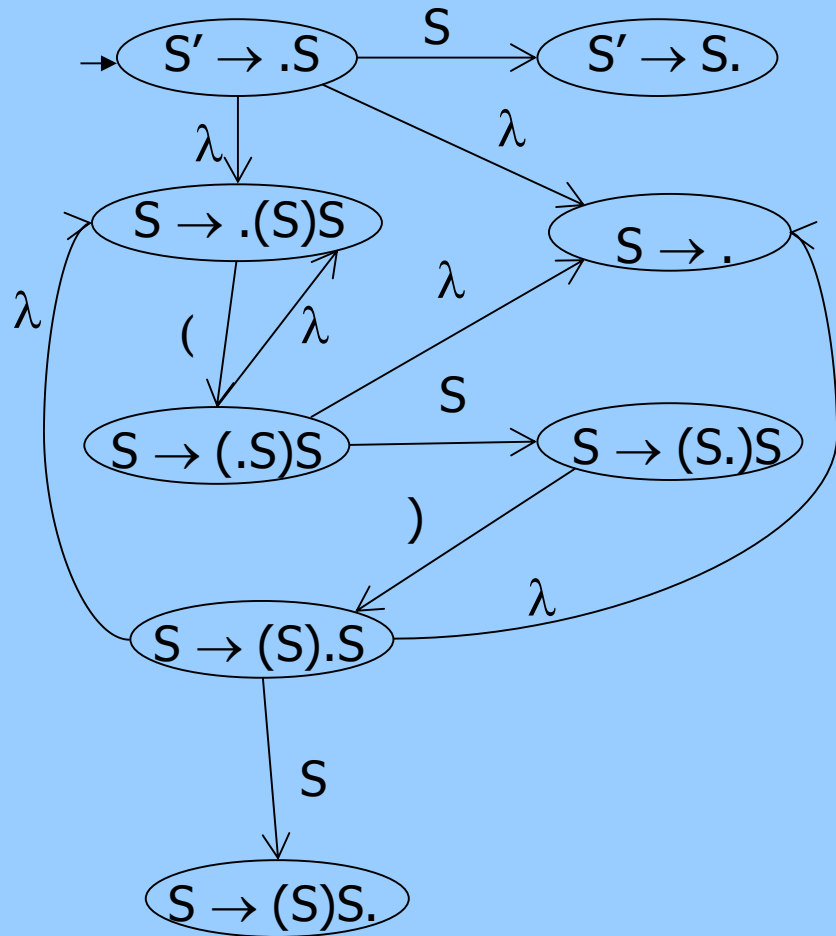
$S \rightarrow (S)S.$

$S \rightarrow .$

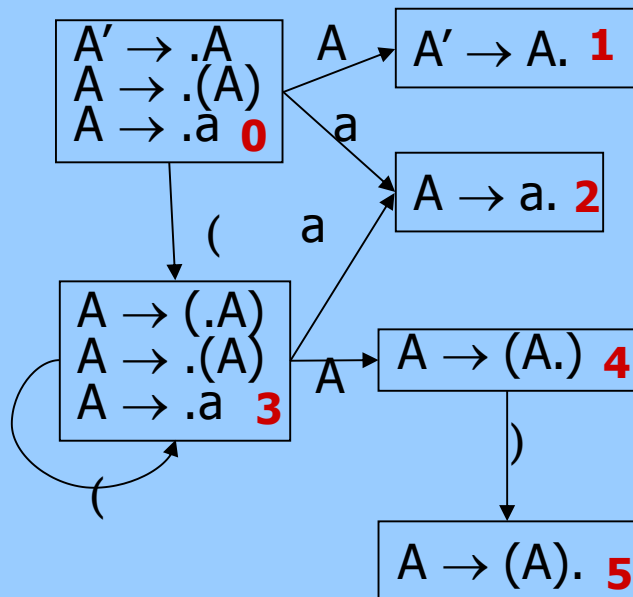

LR(0) Itemların DFA'sı

LR(0) Ayırıştırma Tablosu

State	Action	Rule	(	a	)	A
0	shift		3	2		1
1	reduce	$A' \rightarrow A$				
2	reduce	$A \rightarrow a$				
3	shift		3	2		4
4	shift				5	
5	reduce	$A \rightarrow (A)$				

LR(0) Ayırıştırma Örneği

Durum	Hareket	Kural	(	a	)	A
0	shift		3	2		1
1	reduce	$A' \rightarrow A$				
2	reduce	$A \rightarrow a$				
3	shift		3	2		4
4	shift				5	
5	reduce	$A \rightarrow (A)$				

Yığın

\$0
\$0(3
\$0(3(3
\$0(3(3a2
\$0(3(3A4
\$0(3(3A4)5
\$0(3A4
\$0(3A4)5
\$0A1

Giriş

((a))\$
(a))\$
a))\$
))\$
))\$
)\$
)\$
\$
\$

Hareket

shift
shift
shift
reduce
shift
reduce
shift
reduce
accept

LR(0) Sınırlamaları

- Bir LR(0) makinesi reduce hareketli durumlar sadece tek reduce hareketine sahipse çalışır – bu durumlarda, bir sonraki bakma ihmal edilip reduce yapılır
- Daha kompleks gramerlerde, yapı shift/reduce ya da reduce/reduce çatışmalı durumlar verir
- Seçmek için look-ahead kullanmaya ihtiyaç duyar

ok

$L \rightarrow L, S.$
----

shift/reduce

$L \rightarrow L, S.$
$S \rightarrow S., L$

reduce/reduce

$L \rightarrow L, S.$
$L \rightarrow S.$

LR(1) Ayırıştırma

- 1 lookahead sembol ayırıştırma tablosu kadar daha güçlü
- LR(1) grameri = 1 look-ahead'li shift/reduce ayırıştırıcı tarafından tanınabilir.
- LR(1) item = LR(0) item + kuralı takip etmesi mümkün look-ahead sembolleri

LR(0): $S \rightarrow \cdot S + E$

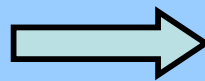
LR(1): $S \rightarrow \cdot S + E \quad +$

LR(1) Durum

- LR(1) durum = LR(1) itemlar kümesi
- LR(1) item = LR(0) item + lookahead semboller kümesi
- Durumda iki item aynı kurala + nokta konfigürasyonuna sahip olmaz

$S \rightarrow S . + E$	+
$S \rightarrow S . + E$	\$
$S \rightarrow S + . E$	num

$S \rightarrow S . + E$	+, \$
$S \rightarrow S + . E$	num

LALR Gramerleri

- LR(1) ile problem: çok fazla durum
- LALR(1) (Look-Ahead LR)
  - İtemları look-ahead haricinde özdeş iki LR(1) durumunu birleştirir
  - Daha küçük ayrıştırıcı tablo ile sonuçlanır — pratikte oldukça iyi çalışır
  - Otomatik ayrıştırıcı üreticileri için kullanışlı bir teknolojidir

$$\begin{array}{|l} S \rightarrow id . \quad + \\ S \rightarrow E . \quad \$ \end{array} + \begin{array}{|l} S \rightarrow id . \quad \$ \\ S \rightarrow E . \quad + \end{array} = ?$$

LALR(1) DFA

Algoritma:

repeat

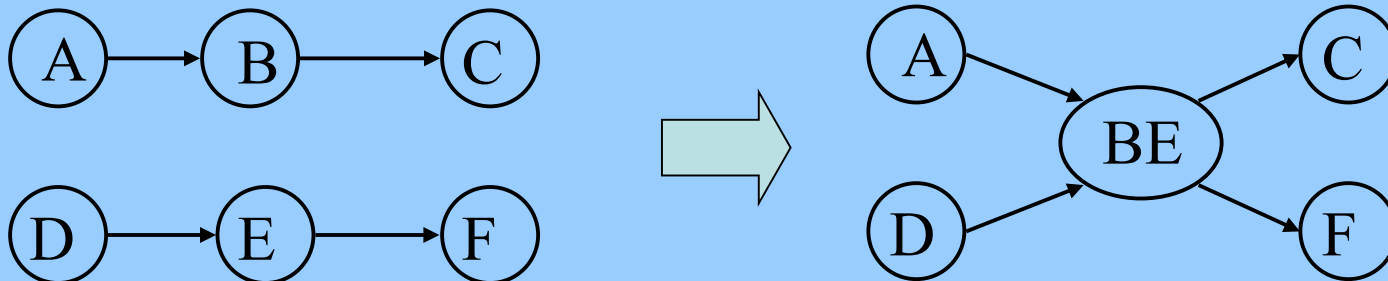
Aynı merkezli iki durumu seç

İtemleri birleştirerek durumları kaynaştır

Atadan yeni duruma ayırıt doğrult

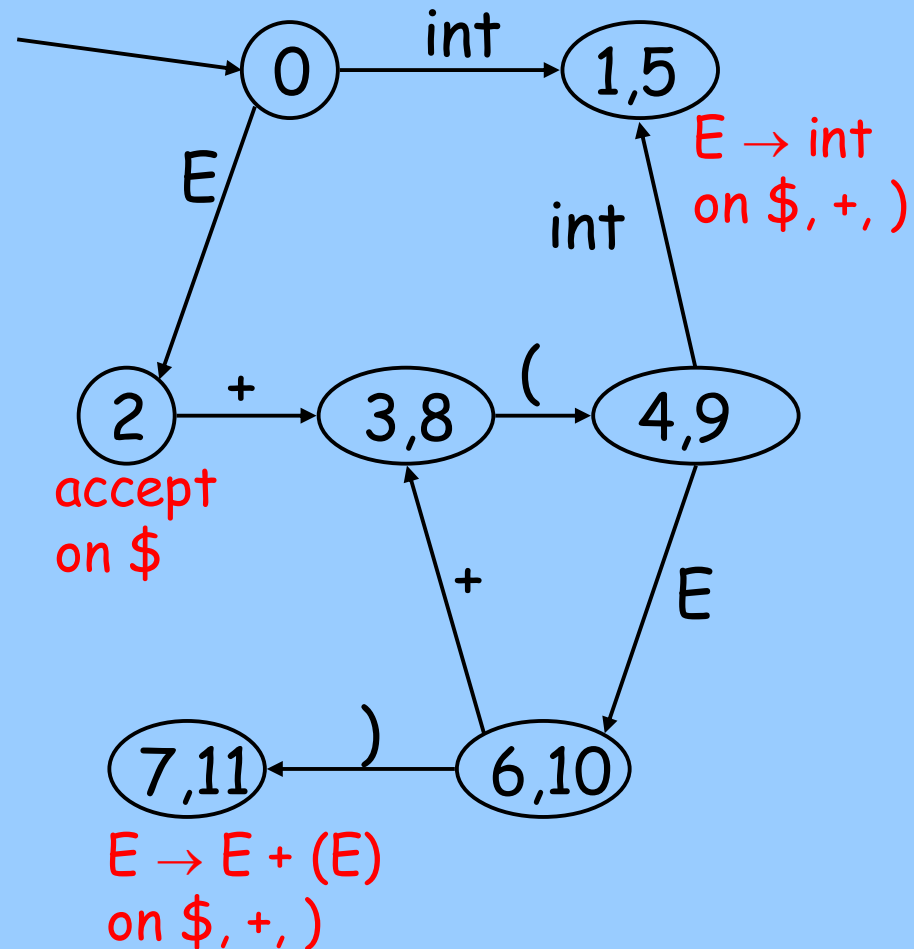
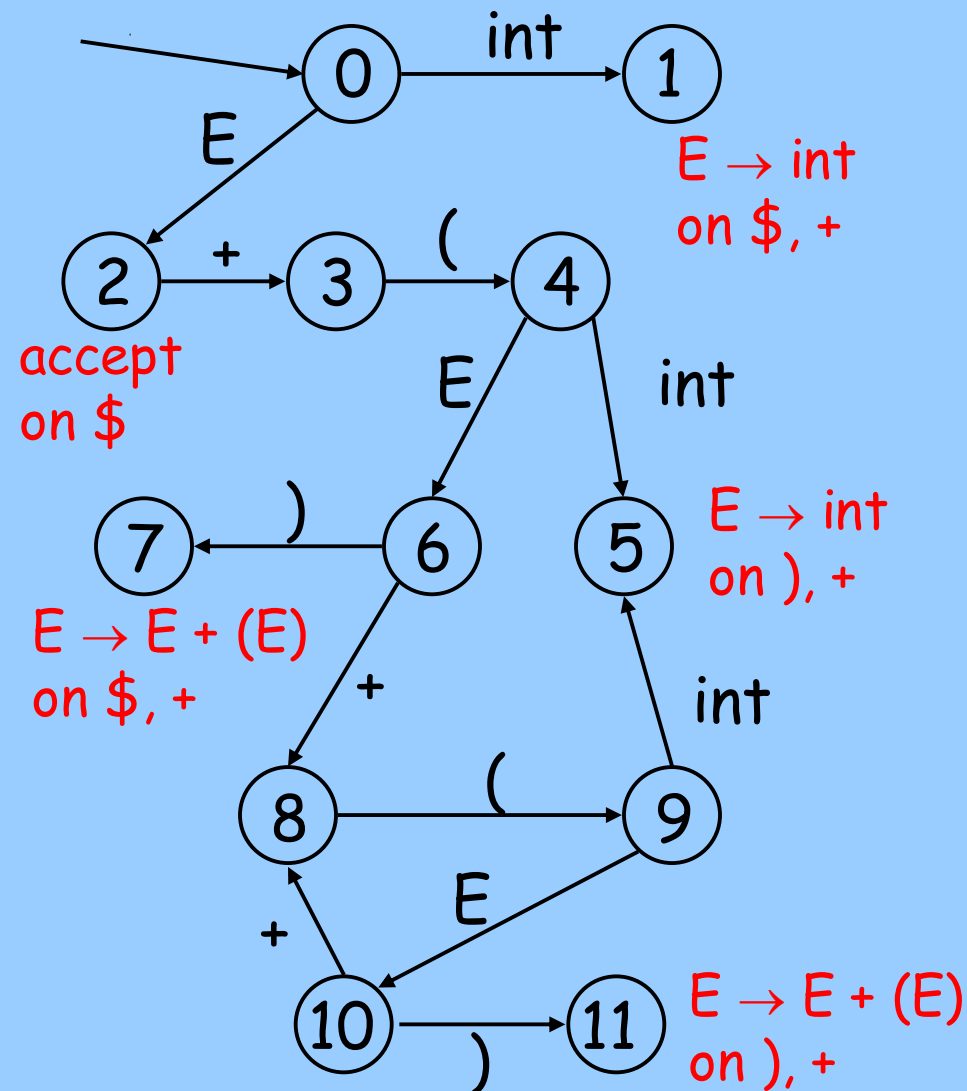
Yeni durum eski tüm ardılları gösterir

until tüm durumlar ayrı merkeze sahip

LR(1)'i LALR(1)'e Dönüştürme

Ayrıştırma hakkında notlar

Ayrıştırma

- Sağlam bir temel: içerik–bağımsız gramerler
- Basit bir ayrıştırıcı: LL(1)
- Daha güçlü bir ayrıştırıcı : LR(1)
- Etkili bir vuruş: LALR(1)

- LR ayrıştırıcılar ile ilgili sorunlar
- LALR(1) ayrıştırıcı üreticileri

LR ayrıştırıcılar ile ilgili sorunlar

Bir durum şunu içerirse ne olur:

$[X \rightarrow \alpha \cdot \underline{a}\beta, \underline{b}]$ ve $[Y \rightarrow \gamma \cdot , \underline{a}]$

O zaman “a” girişinde

- $[X \rightarrow \alpha \underline{a} \cdot \beta, \underline{b}]$ duruma **Shift** ,
ya da
- $Y \rightarrow \gamma$ ile **Reduce**

Bu *shift-reduce çatışması* olarak bilinir

- Belirsizlikten kaynaklanır

Shift–reduce çatışmaları

Klasik örnek: askıda else

$S \rightarrow \text{if } E \text{ then } S \mid \text{if } E \text{ then } S \text{ else } S \mid \text{OTHER}$

Örnek:

```
if (a == 1) then
  if (b == 4) then
    x = 2;
  else ...    < -- bu hangi 'if'e gider ?
```

Aşağıdakileri içeren DFA durumu olarak

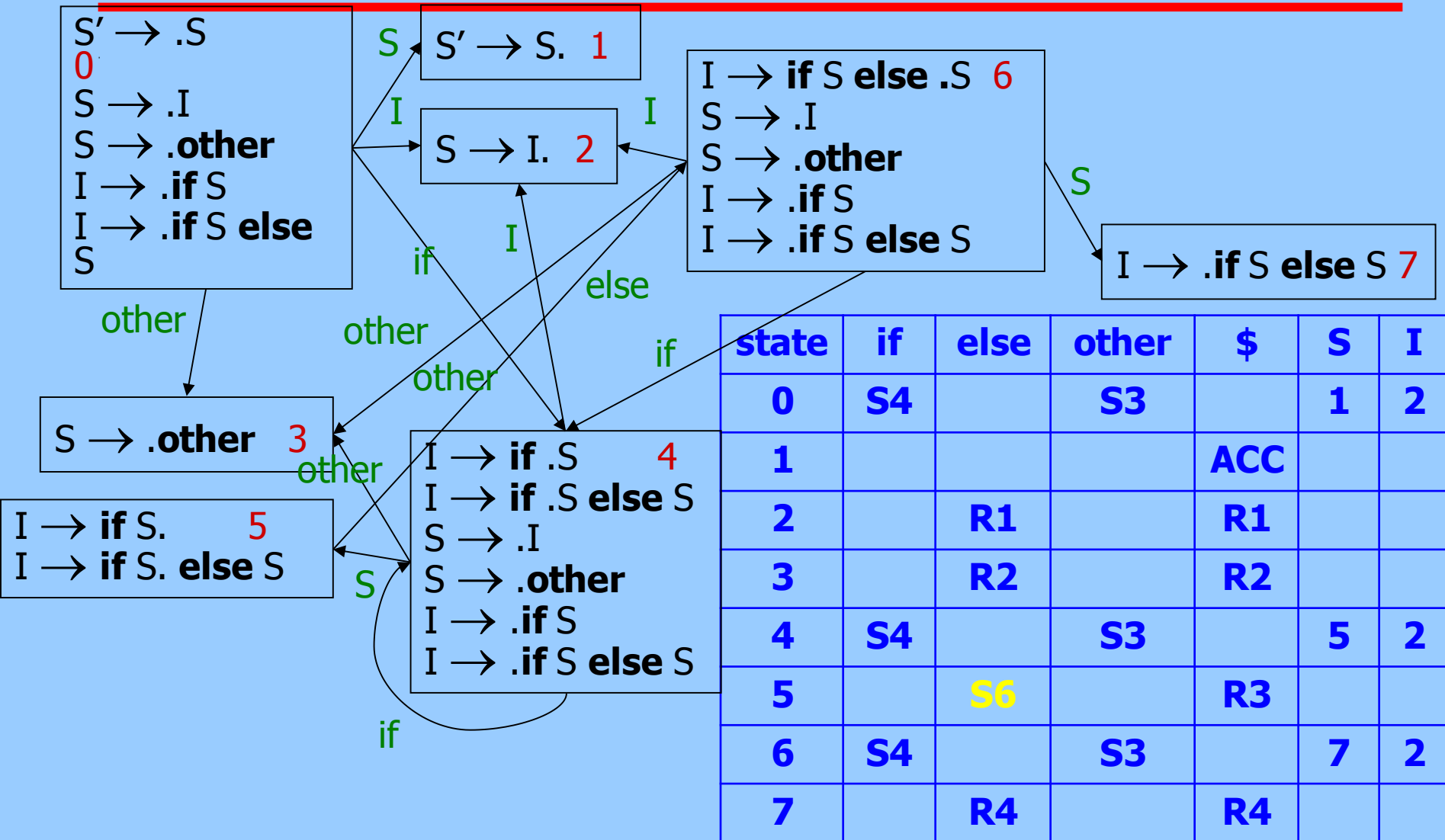
$[S \rightarrow \underline{\text{if}} \ E \ \underline{\text{then}} \ S \ \cdot, \quad \underline{\text{else}}]$

$[S \rightarrow \underline{\text{if}} \ E \ \underline{\text{then}} \ S \ \cdot \ \underline{\text{else}} \ S, \quad \underline{x}]$

Pratik çözümler:

- else'nin önceliğini yansıtacak şekilde grameri düzenle
- Çoğu LR ayrıştırıcılar varsayılan olarak “shift” yapar
- Çoğu kez bir öncelik açıklaması vardır

Askida Else

Örnek: Çatışma

Meşhur belirsiz gramerimiz:

$$\begin{array}{ccc} E & \rightarrow & E + E \\ & | & E * E \\ & | & (E) \\ & | & \text{int} \end{array}$$

Shift-Reduce Ayırıştırması

| int * int + int

shift

...

...

E * E | + int

reduce $E \rightarrow E * E$

E | + int

shift

E + | int

shift

E + int |

reduce $E \rightarrow int$

E + E |

reduce $E \rightarrow E + E$

E |

Diğer Shift-Reduce Ayırıştırması

| int * int + int

shift

...

...

E * E | + int

shift

E * E + | int

shift

E * E + int |

reduce $E \rightarrow \text{int}$

E * E + E |

reduce $E \rightarrow E + E$

E * E |

reduce $E \rightarrow E * E$

E |

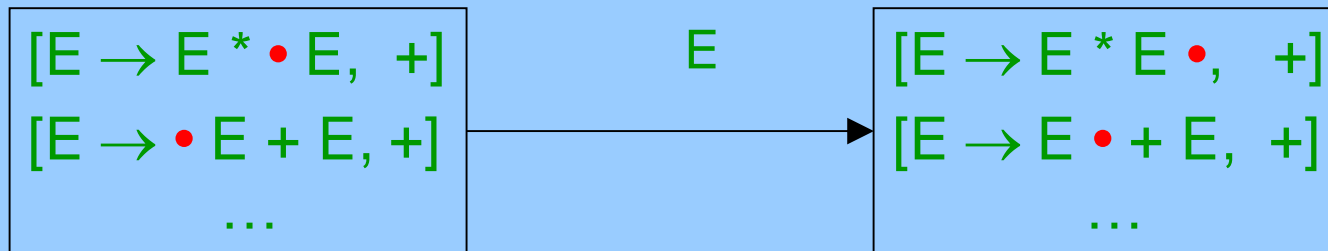
Örnek

Aşağıdaki belirsiz grameri göz önüne alalım

$$E \rightarrow E + E \mid E * E \mid \text{int}$$

DFA kısmı:

+ girişinde bir shift/reduce'a sahibiz

NE yapmak istiyoruz?

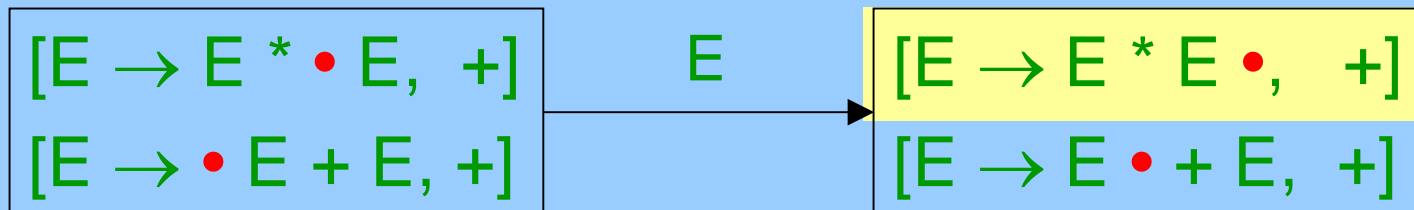
- Düşün: $x * y + z$
- Reduce'a ihtiyacımız var ($*$, $+$ dan daha sıkı bağlanır)
- Varsayılan hareket shift'tir

Öncelik

Görelî önceliği açıkla

- Açıkça çatışmayı önler
- Ayrıştırıcıya anlat: ***** , **+**'a tercih ederiz

Pratikte :

- Ayrıştırıcı üreticileri operatörler için öncelik açıklaması desteği verir

Diğer Problemler

Bir DFA durumu ikisini içerirse

$$[X \rightarrow \alpha \cdot, \underline{a}] \text{ ve } [Y \rightarrow \beta \cdot, \underline{a}]$$

- Burada problem nedir?
- Bir sonraki token a olduğunda seçilecek iki reduction vardır

Bu *reduce/reduce* çatışması olarak adlandırılır

- Genellikle gramerde ciddi bir belirsizliktir
- Ayırıştırıcı üretmek için mutlaka düzeltilmelidir

Reduce/Reduce Çatışmaları

Örnek: tanımlayıcılar (identifiers) sırası

$$S \rightarrow \varepsilon \mid id \mid id S$$

id stringi için iki ayrıştırma ağacı vardır

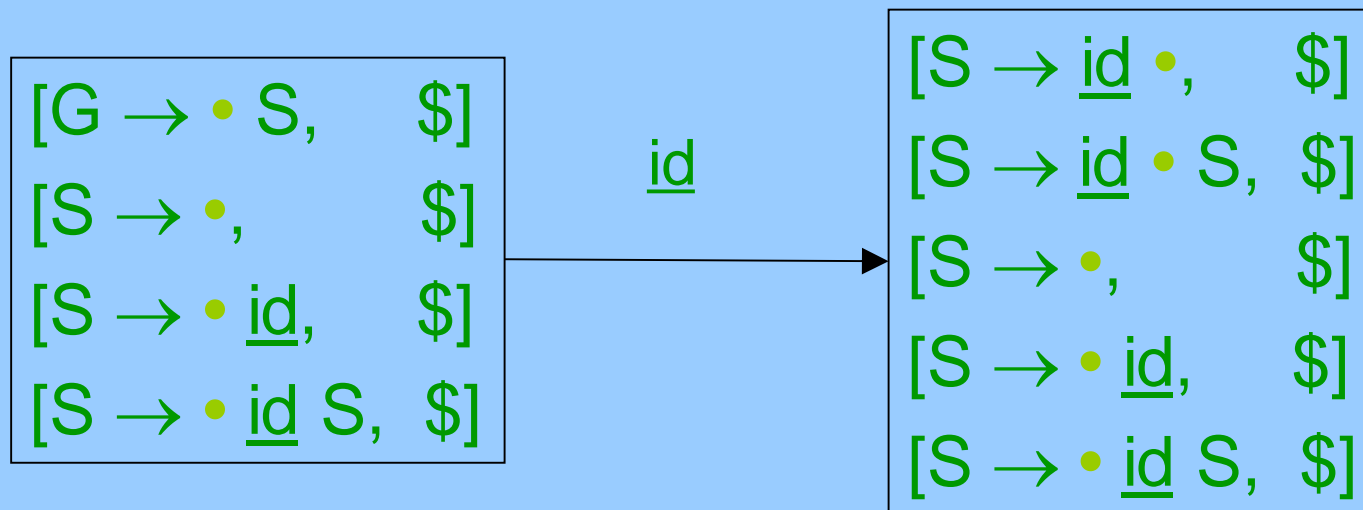
$$S \rightarrow id$$

$$S \rightarrow id S \rightarrow id$$

Bu ayrıştırıcıyı nasıl karıştırır?

Reduce/Reduce Çatışmaları

DFA durumlarını düşünün:

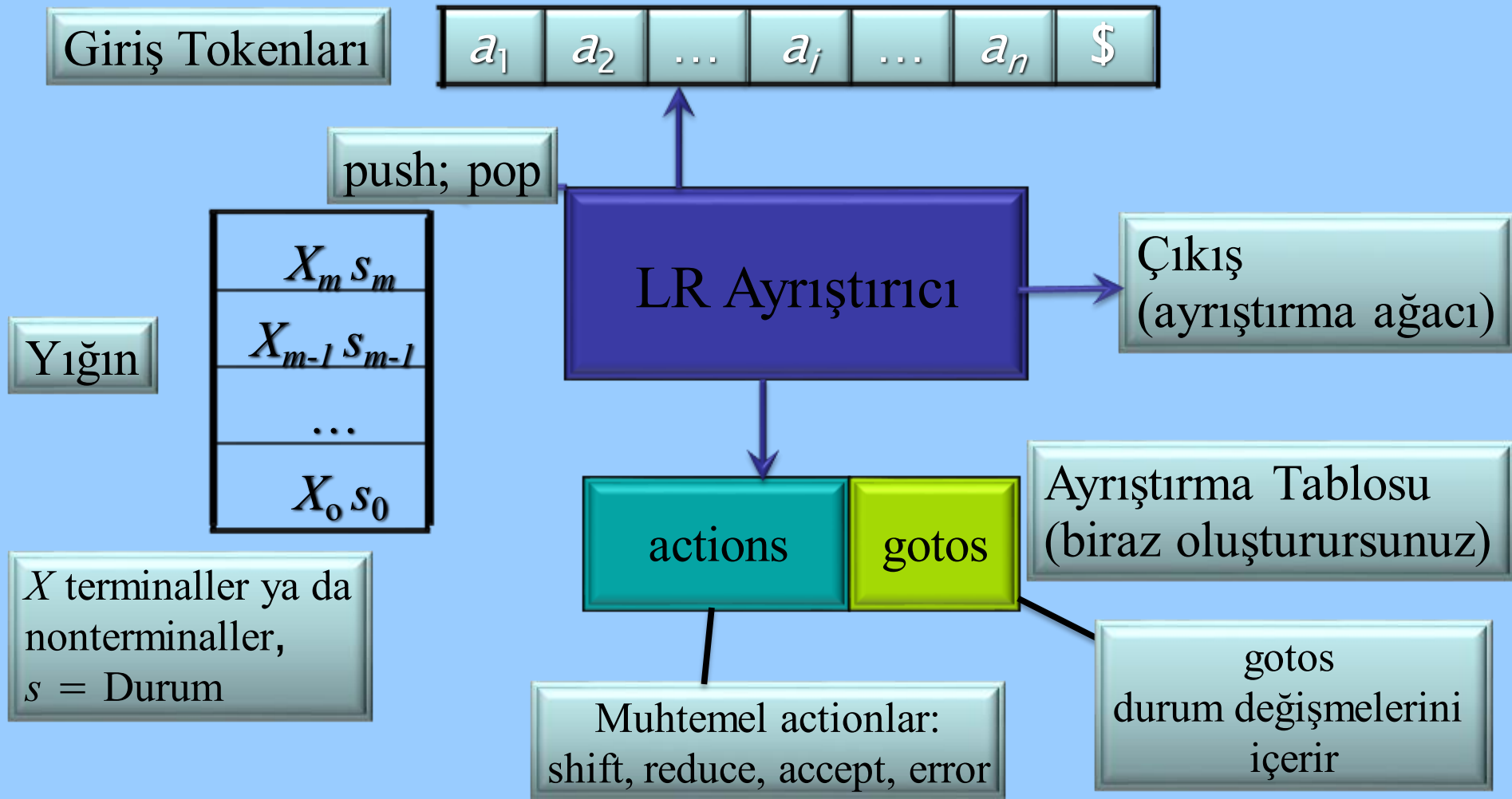
\$ girişinde reduce/reduce çatışması

$G \rightarrow S \rightarrow id$

$G \rightarrow S \rightarrow id S \rightarrow id$

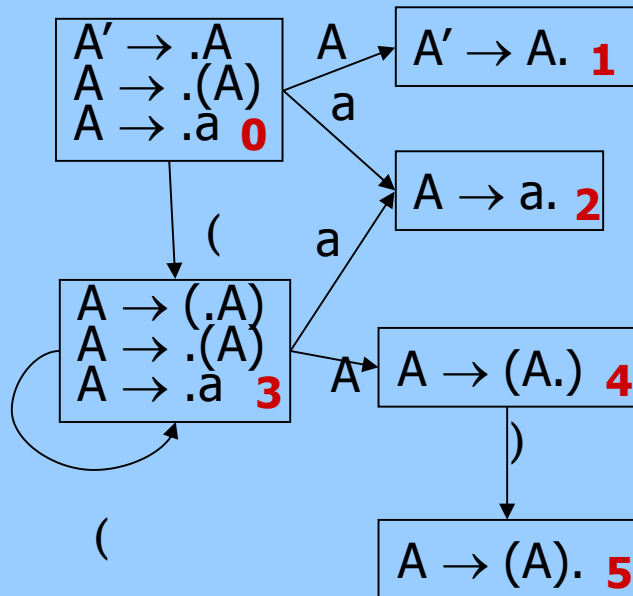
Bunun yerine grameri yediden yazarız: $S \rightarrow \varepsilon \mid id S$

Bir LR Ayırıştırıcı

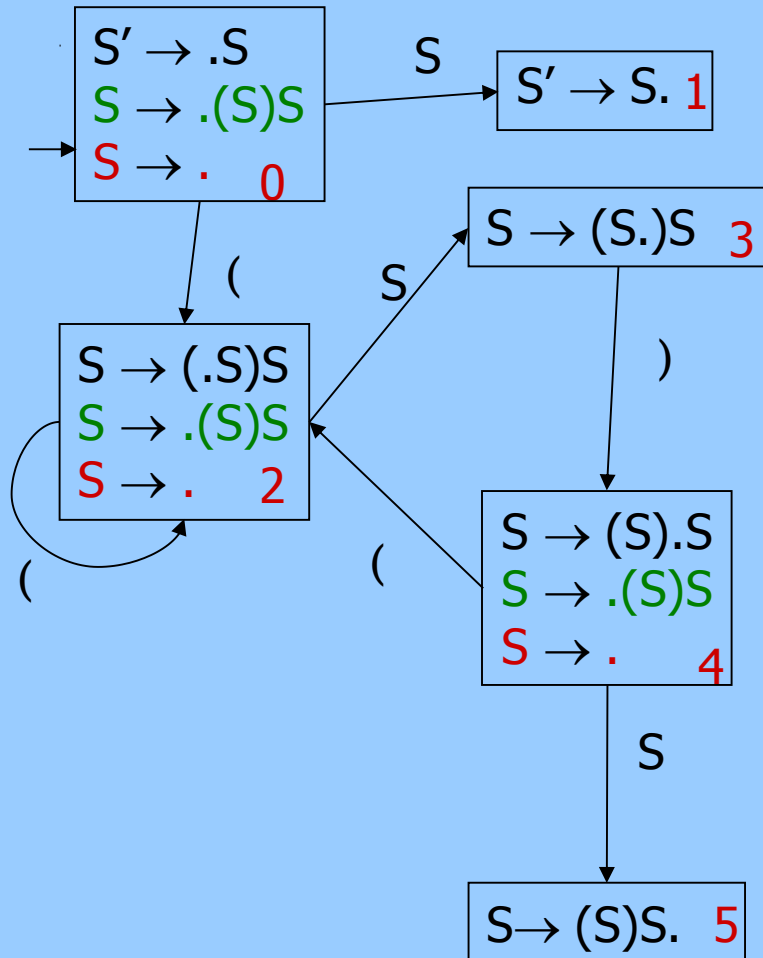
SLR(1) Ayırıştırma Tablosu

$A \rightarrow (A) \mid a$

State	(	a	)	\$	A
0	S3	S2			1
1				AC	
2			R2		
3	S3	S2			4
4			S5		
5			R1		

LR(0) olmayan SLR(1) Gramer

$S \rightarrow (S)S \mid \lambda$

State	(	)	\$	S
0	S2	R2	R2	1
1			AC	
2	S2	R2	R2	3
3		S4		
4	S2	R2	R2	5
5		R1	R1	

4.5 Aşağıdan–Yukarıya Ayırıştırma (Bottom–up Parsing) (Devam)

İşleyiciler (tanıtıcı değer) (handles) hakkında:

- Tanım: β , sağ cümlesel formun işleyicisidir
(tanıtıcı değeridir) (handle)

$\gamma = \alpha\beta w$ ancak ve ancak

$$S \Rightarrow^* \alpha A w \Rightarrow \alpha \beta w$$

- Tanım: β , sağ cümlesel formun tümceciğidir
 γ ancak ve ancak

$$S \Rightarrow^* \gamma = \alpha_1 A \alpha_2 \Rightarrow \alpha_1 \beta \alpha_2$$

- Tanım: β , sağ cümlesel form γ nın basit
tümceciğidir ancak ve ancak

$$S \Rightarrow^* \gamma = \alpha_1 A \alpha_2 \Rightarrow \alpha_1 \beta \alpha_2$$

4.5 Aşağıdan–Yukarıya Ayırıştırma (Bottom–up Parsing) (Devam)

- İşleyiciler (tanıtıcı değer) (handles) hakkında :
  - Bir sağ cümlesel formun işleyicisi onun en soldaki basit tümceciğidir
  - Verilen bir ayırıştırma ağacında, şimdi işleyiciyi (handle) bulmak kolaydır
  - Ayırıştırma, işleyici budama (handle pruning) olarak düşünülebilir

4.5 Aşağıdan–Yukarıya Ayırıştırma (Bottom–up Parsing) (Devam)

- **Kaydırma–İndirgeme Algoritmaları** (Shift–Reduce Algorithms)
  - İndirgeme (Reduce), ayırıştırma yığınının üstündeki işleyici (handle) ile ona ilişkin LHS'nin yerini değiştirme işlemidir
  - Kaydırma (Shift), bir sonraki jetonu ayırıştırma yığınının üstüne koyma işlemidir

4.5 Aşağıdan–Yukarıya Ayırıştırma (Bottom–up Parsing) (Devam)

- LR ayırıştırıcıların avantajları:
  - Programlama dillerini tanımlayan gramerlerin hemen hemen tümü için çalışır.
  - Diğer aşağıdan–yukarıya algoritmalarından daha geniş bir gramerler sınıfı için çalışır, fakat diğer aşağıdan–yukarıya ayırıştırıcıların herhangi biri kadar da verimlidir
  - Mümkün olan en kısa zamanda sentaks hatalarını saptayabilir
  - LR gramerler sınıfı, LL ayırıştırıcıları tarafından ayrıştırılabilen sınıfın üstkümesidir (superset)

4.5 Aşağıdan–Yukarıya Ayırıştırma (Bottom–up Parsing) (Devam)

- LR ayırıştırıcıları bir araç ile oluşturulmalıdır
- Knuth'un görüşü: Bir aşağıdan–yukarıya ayırıştırıcı, ayırıştırma kararları almak için, ayırıştırmanın o ana kadar olan bütün geçmişini kullanabilir
  - Sonlu ve nispeten az sayıda farklı ayırıştırma durumu oluşabilir, bu yüzden geçmiş ayırıştırma yığını üzerinde bir ayırıştırıcı durumunda saklanabilir

4.5 Aşağıdan–Yukarıya Ayırıştırma (Bottom–up Parsing) (Devam)

- Bir LR yapılandırması bir LR ayırıştırıcının durumunu saklar
- $(S_0X_1S_1X_2S_2\ldots X_mS_m, a_ia_{i+1}\ldots a_n\$)$

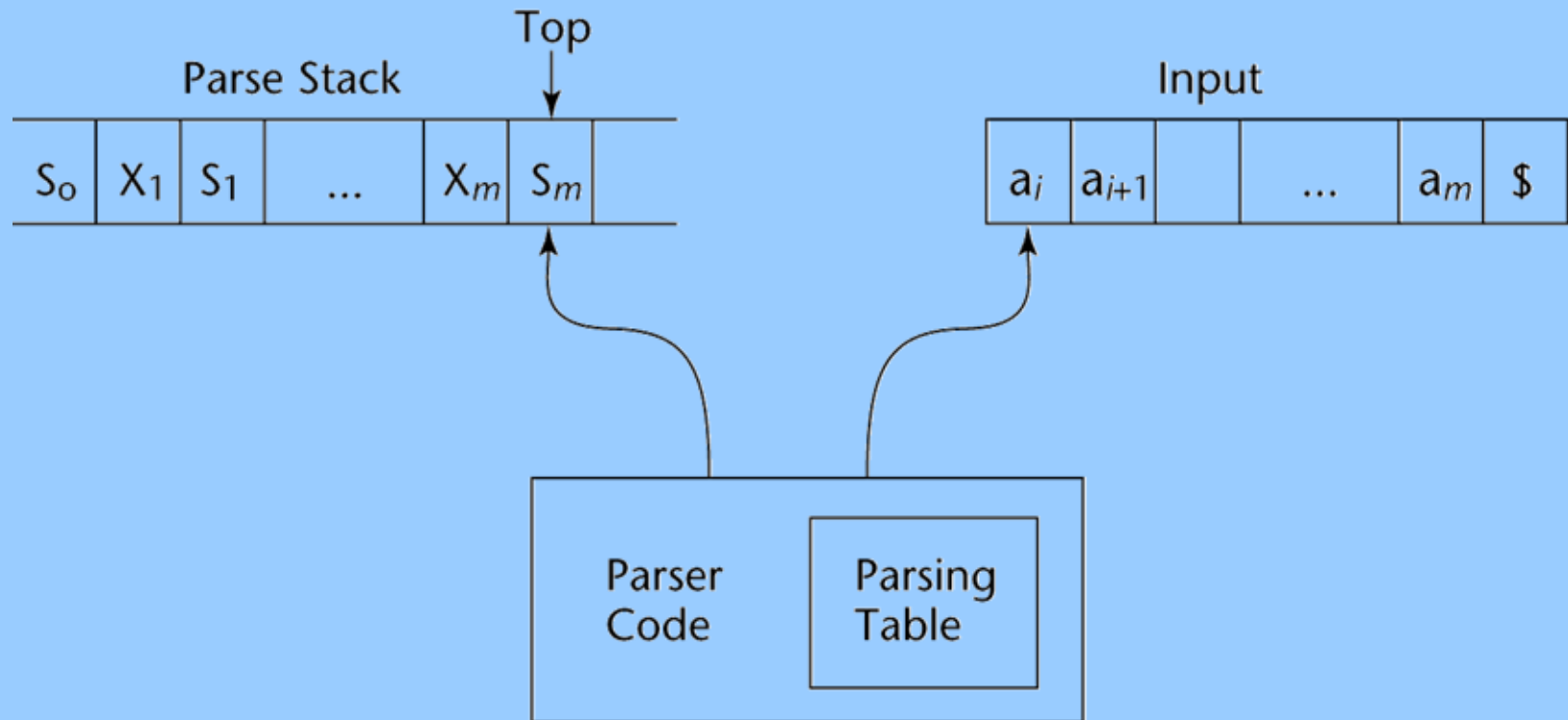
4.5 Aşağıdan–Yukarıya Ayırıştırma (Bottom–up Parsing) (Devam)

- LR ayırıştırıcılar tablo sürümlüdür, bu tablonun iki bileşeni vardır, bir ACTION tablosu ve bir GOTO tablosu
  - ACTION tablosu, verilen bir ayırıştırıcı durumu ve sonraki jeton için, ayırıştırıcının hareketini belirler
    - Satırlar durum adlarıdır; sütunlar terminallerdir
  - The GOTO tablosu bir indirgeme hareketi yapıldıktan sonra ayırıştırma yığını üzerine hangi durumun konulacağını belirler
    - Satırlar durum adlarıdır; sütunlar nonterminallerdir

Bir LR Ayırıştırıcısının (Parser) Yapısı

4.5 Aşağıdan–Yukarıya Ayırıştırma (Bottom–up Parsing) (Devam)

- Başlangıç yapılandırması: $(S_0, a_1 \dots a_n \$)$
- Ayırıştırıcı hareketleri:
  - If $\text{ACTION}[S_m, a_i] = \text{Shift } S$, sonraki yapılandırma:
 $(S_0 X_1 S_1 X_2 S_2 \dots X_m S_m a_i S, a_{i+1} \dots a_n \$)$
  - If $\text{ACTION}[S_m, a_i] = \text{Reduce } A \rightarrow \beta$ ve $S = \text{GOTO}[S_{m-r}, A]$, $r = \beta$ nın uzunluğu olmak üzere , sonraki yapılandırma:
 $(S_0 X_1 S_1 X_2 S_2 \dots X_{m-r} S_{m-r} AS, a_i a_{i+1} \dots a_n \$)$

4.5 Aşağıdan-Yukarıya Ayırıştırma (Bottom-up Parsing) (Devam)

- Ayırıştırıcı hareketleri (devamı):
  - If ACTION[Sm, ai] = Accept, ayırıştırma tamamlanmıştır ve hata bulunmamıştır
  - If ACTION[Sm, ai] = Error, ayırıştırıcı bir hata-işleme rutini çağırır

4.5 Aşağıdan-Yukarıya Ayırıştırma Örnek

YIĞIN	GİRİŞ TAMPONU	ACTION
\$	num1+num2*num3\$	shift
\$num1	+num2*num3\$	reduc
\$F	+num2*num3\$	reduc
\$T	+num2*num3\$	reduc
\$E	+num2*num3\$	shift
\$E+	num2*num3\$	shift
\$E+num2	*num3\$	reduc
\$E+F	*num3\$	reduc
\$E+T	*num3\$	shift
E+T*	num3\$	shift
E+T*num3	\$	reduc
E+T*F	\$	reduc
E+T	\$	reduc
E	\$	accept

$E \rightarrow E+T$
 $\quad \quad | T$
 $\quad \quad | E-T$
 $T \rightarrow T*F$
 $\quad \quad | F$
 $\quad \quad | T/F$
 $F \rightarrow (E)$
 $\quad \quad | id$
 $\quad \quad | -E$
 $\quad \quad num$

LR Ayırıştırma Tablosu(Parsing Table)

	Action						Goto		
State	id	+	*	(	)	\$	E	T	F
0	S5		S4				1	2	3
1		S6				accept			
2		R2	S7		R2	R2			
3		R4	R4		R4	R4			
4	S5			S4			8	2	3
5		R6	R6		R6	R6			
6	S5			S4				9	3
7	S5			S4					10
8		S6			S11				
9		R1	S7		R1	R1			
10		R3	R3		R3	R3			
11		R5	R5		R5	R5			

4.5 Aşağıdan-Yukarıya Ayırıştırma (Bottom-up Parsing) (Devam)

- Verilen bir gramerden bir araç ile bir ayırıştırıcı tablosu üretilebilir, örn., **yacc**

Özet

- Sentaks analizi dil implementasyonunun ortak kısmıdır
- Bir sözcüksel analizci bir programın küçük-ölçekli parçalarını ayıran bir desen eşleştiricidir
  - Sentaks hatalarını saptar
  - Bir ayrıştırma ağacı üretir
- Bir özyineli-iniş ayrıştırıcı bir LL ayrıştırıcıdır
  - EBNF
- Aşağıdan-yukarıya ayrıştırıcıların ayrıştırma problemi: o anki cümlesel formun altstringini bulma
- LR ailesi kaydırma-indirgeme ayrıştırıcıları en yaygın olan aşağıdan-yukarıya ayrıştırma yaklaşımıdır

Kaynaklar

- Roberto Sebesta, Concepts Of Programming Languages, International 10th Edition 2013
- David Watt, Programming Language Design Concepts, 2004
- Michael Scott, Programming Languages Pragmatics, Third Edition, 2009
- Zeynep Orhan, Programlama Dilleri Ders Notları
- Mustafa Şahin, Programlama Dilleri Ders Notları
- Ahmet Yesevi Üniversitesi, Uzaktan Eğitim Notları
- Erkan Tanyıldızı, Programlama Dilleri Ders Notları
- Tuğrul Yılmaz, Programlama Dilleri Ders Notları
- David Evans, Programming Languages Lecture Notes
- O. Nierstrasz, Programming Languages Lecture Notes
- Rance Cleaveland and Jeff Foster, Organization of Programming Languages Lecture Notes